

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**DĚTSTVÍ A MLÁDÍ
KARLA VI. ZE SCHWARZENBERGU**

Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk Bezečný, Ph.D.

Autor práce: Lucie Horáková Auzká

Studijní obor: Historie

Ročník: 5.

2019

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákon č. 111/ 1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 5. prosince 2019

Lucie Horáková Auzká

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své bakalářské práce, Mgr. Zdeňkovi Bezecnému, Ph.D., za jeho trpělivost, cenné rady, připomínky a odborné konzultace. Velké poděkování patří také pracovníkům Státního oblastního archivu v Třeboni, kteří mi vždy vyšli vstříc. V neposlední řadě také děkuji svým přátelům, rodině, a především tedy svému manželovi za to, že mi po celou dobu psaní této práce byli důležitou oporou.

Anotace

Cílem předkládané bakalářské práce je popsat dětství a mládí Karla VI. ze Schwarzenbergu (1911–1986) podle toho, jak o něm vypovídají jeho osobní deníky, které si vedl od roku 1921. Aristokratická výchova v každé rodině měla po staletí zavedený určitý vzor a dbalo se při ní dodržování mnoha rodových tradic. Karel VI. však prožil své dětství v první polovině 20. století, kdy docházelo ke zásadním politickým změnám, které měly značný vliv na šlechtu a její postavení. Úkolem práce je sledovat, zda se tyto změny promítly také do výchovy mladého šlechtice a v jakém rozsahu se tak dělo.

Při zpracování daného tématu byla použita metoda přímá a komparativní. Práce má biografický základ vytvořený analýzou pramene osobní povahy.

Abstract

The goal of this work is to describe the childhood and teenage years of Karl the VI. of Schwarzenberg (1911 – 1986), according to what his own personal diaries say about his life and personality. The aristocratic upbringing was rather unique in each family, often with roots and traditions reaching centuries to the past, and a great emphasis was laid on honoring of such traditions. Karel the Sixth lived his childhood in the early 20th century when many political changes took place, which had a very essential effect on aristocracy and their place in society. The goal of this work is to find out if, and how much such political changes had an effect on his personal life, and life of his immediate relatives.

A direct and comparative method was used when this work had been written. The work has a biographical basis created by an analysis of a source of personal nature.

Obsah

Úvod.....	7
1 Orličtí Schwarzenbergové.....	12
2 Karel VI. Schwarzenberg.....	18
3 Orličtí Schwarzenbergové a jejich postavení v období první republiky.....	24
3.1 Pozemková reforma.....	25
4 Dětství a mládí Karla VI. ze Schwarzenbergu.....	28
4.1 Vzdělávání a výchova.....	28
4.2 Správa velkostatku.....	33
4.3 Náboženství a postoj k víře.....	34
4.4 Rodinné vztahy a jejich vliv na výchovu.....	35
4.5 Dětský svět Karla VI. ze Schwarzenbergu.....	39
4.6 Záliba v historii.....	45
4.7 Politika a vývoj politického myšlení.....	47
Závěr.....	50
Seznam pramenů a literatury.....	52
Archivní prameny.....	52
Vydané prameny.....	52
Literatura.....	53
Seznam příloh.....	57
Přílohy.....	58

Úvod

Schwarzenbergové byli už od raného novověku jedním z nejdůležitějších, nejmocnějších a také nejbohatších rodů v Čechách. Až do první poloviny 20. století vlastnili v naší zemi, zejména v jižních Čechách, rozsáhlá panství s nemalou rozlohou. Do dějin se začali zapisovat svými významnými činy už dávno předtím, než poprvé vstoupili na české území. Snad v každé generaci tohoto rodu se našla osobnost se skvělými diplomatickými či politickými schopnostmi nebo nepřehlédnutelnými vojenskými zkušenostmi, která se nesmazatelně zapsala do dějin a ovlivnila tak další události.

Výjimkou nebyl ani Karel VI. Schwarzenberg, žijící mezi lety 1911–1986, který byl nejen výraznou osobností tehdejší politiky, ale prosadil se také jako historik, odborník na dějiny svého vlastního rodu a dodnes uznávaný heraldik.¹

Cílem této práce bylo popsat dětství a mládí Karla VI. ze Schwarzenbergu, kdy se zásadně formovala jeho osobnost, a to na základě dětských deníků, které se staly klíčovým pramenem pro sepsání této bakalářské práce a jsou součástí rodinného archivu Schwarzenbergů uloženého v Státním oblastním archivu v Třeboni.

Ačkoliv si Karel VI. do svého deníku zapisoval, kromě několika výjimek, denně, nelze z těchto zápisků přesně rekonstruovat, jak probíhal běžný den tohoto mladého šlechtice na počátku 20. století. Lze však poměrně přesně nastínit, jak vypadalo jeho dětství, vzdělání a výchova, co jej zajímalo, jaké měl povinnosti, se kterými lidmi se stýkal a jaké s nimi měl vztahy nebo to, jak trávil volný čas. Karel VI. nevyrůstal pod dohledem svého vlastního otce, ale na jeho výchově se podílel druhý manžel jeho matky, proto se práce pokusí zachytit také pouto s vlastní i nevlastní rodinou, o němž jsou Karlovy deníky schopny poskytnout svědectví.

Deník je jedním z nejdůležitějších pramenů k poznání běžného života šlechtice. Ke psaní deníkových záznamů byla šlechta vedena už od dětství, kdy se deník stal nejen osobní kronikou toto, kdo jej vedl, ale zároveň prostředkem výchovy a vzdělání. Mladý aristokrat v něm měl zachycovat nejen zajímavé zážitky a události svého života, ale také své pocity a názory. Zároveň vedení deníku sloužilo k třibení slohu a vyjadřování. Díky

1 Martin C. PUTNA (ed.), Karel VI. Schwarzenberg, *Torzo dila*, Praha 2007, s. 22-74.

pravidelnosti zápisů měl být zaznamenán pokrok ve stylu a způsobu psaného projevu. K tomuto druhu pramenu je nutné přistupovat kriticky. V deníku jsou události zaznamenány tak, jak je vnímala jedna určitá osoba. Ačkoliv vyjadřování dětí vynikají někdy až přehnanou upřímností, stále se jedná o jejich subjektivní pohled, který se od toho objektivního může výrazně lišit. V očích dítěte jsou rovněž důležité úplně jiné věci než v očích dospělého, proto spoustu věcí jednoduše přehlédne. V mnoha případech pak vyvstává problém, že se dětem některé dny zapisovat prostě nechtělo. Bylo jim na obtíž tuto povinnost splnit. Zápisy pak mohou být až příliš stručné a postrádají relevantní informace.²

Karel VI. si deník začal psát roku 1921, tedy v době, kdy mu bylo deset let. První zápisy jsou velmi strohé, někdy až neosobní a lze v nich spatřovat jistou povinnost deník vést. Později se však jednotlivé popisy dnů začínají prodlužovat a jsou doplněny četnými kresbami.³ Karel VI. v nich zachycuje nejdůležitější události svého dne, významná výročí a také své postřehy z běžného života, kultury a politického světa. Deníky jsou dovedeny až do roku 1947. Deník z roku 1948 byl s největší pravděpodobností ztracen a po odchodu do exilu si ho Karel VI. nejspíš přestal psát.⁴

K sepsání této bakalářské práce byly použity deníky, které zachycují období od 17. června 1921 do 5. července 1929, kdy Karel VI. oslavil své osmnácté narozeniny. Mezi těmito lety jsou deníky vedeny prakticky nepřetržitě. Jedinou výjimku tvoří půlrok mezi 17. červencem 1925 a 20. lednem 1926, kdy jakékoliv záznamy chybí. Tuto absenci zapříčinila ztráta deníku samotným Karlem VI.⁵

Všechny deníky z Karlova dětství jsou z paleografického hlediska nenáročné. Ačkoliv Karel VI. často střídal typy písma, přičemž někdy zkoušel napodobovat i středověké či raně novověké písmo, a zejména ve svém prvním dětském deníku⁶ některá slova nahradil ne příliš povedenými malůvkami, jsou jeho záznamy poměrně úhledné a velmi dobře čitelné. Jako jazyk použil češtinu. Jen velmi zřídka se objevují

2 Milena LENDEROVÁ (ed.), *Krátká cesta životem a Evropou. Cestovní deníky Gabriely ze Schwarzenbergu*, Praha 2016.

Táž, „*Chci žít svým cílů“ aneb znovu o ženských denících 19. století*, in: Jiří MIKULEC – Miloslav POLÍVKA (edd.), *Per Saecula ad Tempora Nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka*, Praha 2007.

3 Státní oblastní archiv Třeboň, Rodinný archiv Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

4 M. C. PUTNA (ed.), Karel VI. Schwarzenberg, *Torzo*, Praha 2007, s. 22.

5 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/5.

6 Tamtéž, sign. VI-6/1.

kratičké úryvky v německém či latinském jazyce. V jejich případech se pak zpravidla jedná o zaznamenané citáty či známá úsloví.

Při zpracování práce bylo využito hned několik historických metod. Deníky Karla VI. jsou interpretovány metodou přímou. Dále byla využita metoda komparativní, kdy jsou okamžiky Karlova dětství srovnány s tím, co prožil jeho otec či s výchovou jeho vrstevníků. V práci jsou zpracovány širše pojaté kulturní dějiny. Má převážně biografický základ, který vychází z analýzy osobního pramene.

Osobě Karla VI. ze Schwarzenbergu doposud nebyla věnována žádná monografie, která by se zabývala jeho životem. Mnoho informací o něm se objevuje v literatuře věnované postavení šlechty v 1. polovině 20. století. V tomto případě je vždy vzpomínán v souvislosti s dobou protektorátu a tří prohlášení věrnosti české šlechty českému státu a prezidentovi, sepsanými mezi lety 1938-1939⁷, z nichž v případě první deklarace je sám autorem. Několik kapitol, které referují o osobnosti Karla VI., bylo publikováno ve sborníku *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii* vydaném Národním památkovým ústavem.⁸ Literární historik Martin C. Putna editoval mnoho děl Karla VI., ať už se jednalo o spisy politické, historické práce nebo pokus Karla VI. o sepsání románu. Tuto edici doplnil rozsáhlým životopisem zasazeným do kontextu dějin 20. století.⁹ Biografii Karla VI. sepsal také Zdeněk Rotnekl v díle *Obrana svobod*, které je edicí Karlových esejí publikovaných mezi lety 1936-1948 v časopisech *Řád*, *Národní obnova*, *Vyšehrad* a *Na hlubinu*.¹⁰

Mnoho informací nejen k dětství a dospívání Karla VI. poskytuje také práce českého spisovatele a publicisty Vladimíra Škutiny *Český šlechtic František Schwarzenberg*, v níž jsou zachyceny vzpomínky Karlova bratra Františka.¹¹

K pochopení osobnosti Karla VI. je potřebná znalost historie rodu. Tou se zabýval genealog a třeboňský archivář Antonín Markus, který v roce 1936 vydal útlu knihu pod názvem *Rod knížat ze Schwarzenberku*, v níž je zachycena stručná historie rodu.¹² Té se pak podrobně věnoval i sám Karel VI. V šedesátých letech 20. století byla vydána jím psaná rozsáhlá dvoudílná publikaci *Geschichte des reichsständischen Hauses*

7 Dita JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ – Zdeněk HAZDRA, *Ve znamení tří deklarací*, Praha 2014.;

8 Martin GAŽI (ed.), *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2013.

9 M. C. PUTNA (ed.), *Karel VI. Schwarzenberg*, Torzo, Praha 2007.

10 Zdeněk ROTNEKL (ed.), *Karel Schwarzenberg, Obrana svobod*, Praha 1991.

11 Vladimír ŠKUTINA, *Český šlechtic František Schwarzenberg*, Praha 1990.

12 Antonín MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, Třeboň 1936.

Schwarzenberg, v níž je schwarzenberská historie popsána už od tzv. legendárních předků a až po jeho dobu. Dějiny tohoto slavného šlechtického rodu sepsal také Jiří Zálaha. Jeho *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenbergu* byly vydány v devadesátých letech minulého století.¹³ Pod záštitou Národního památkového ústavu vyšly také dvě brožury o tomto rodu, především tedy o primogenituře, mezi lety 1615–1950, jejichž autorkou je Ludmila Oúrodová.¹⁴ Kniha *Příliš uzavřená společnost* od Zdeňka Bezecného pak blíže pojednává o dějinách orlických Schwarzenbergů v 19. a na počátku 20. století.¹⁵

Neméně důležité jsou rovněž historické souvislosti a poznání období, v němž Karel VI. prožil své dětství. Přesný obrázek o této době podává obsáhlá publikace Václava Horčičky a Jana Županiče nazvaná *Šlechta na křižovatce*, která se podrobně zabývá postavením šlechty (zejména rodu Lichtenštejnů, obou rodových linií Schwarzenbergů

a rodu Colloredo-Mansfeldů) v první polovině 20. století, tedy v době, kdy došlo ke zrušení šlechtických titulů, pozemkové reformě a následně k úplnému vyvlastnění po druhé světové válce či po nástupu komunistického režimu.¹⁶ Zmíněné téma doplňuje práce amerického historika Eagle Glassheima s názvem *Urození nacionalisté*¹⁷ nebo kniha Zdeňka Hazdry *Šlechta na křižovatce*.¹⁸ Dále se tématu věnovala Radmila Švaříčková Slabáková ve své práci *Mýtus šlechty u nás a v nás*.¹⁹ Osudy české aristokracie mezi lety 1918–1948 sleduje i Dita Jelínková Homolová ve svém díle nazvaném *Šlechta v proměnách*.²⁰

Samotnému dětství v první polovině 20. století zatím v literatuře nebylo věnováno mnoho pozornosti. Vydaná díla, která se tohoto tématu dotýkají, se zabývají převážně dětmi ve vesnických a měšťanských rodinách, přičemž děti z aristokratických kruhů

13 Jiří ZÁLOHA, *Stručné dějiny knížat ze Schwarzenberku*, Hluboká nad Vltavou 1991.

14 Ludmila OÚRODOVÁ, *Schwarzenbergové 1915-1789*, České Budějovice 2009.;
Táž, *Schwarzenbergové 1790-1950*, České Budějovice 2009.

15 Zdeněk BEZECNÝ, *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*, České Budějovice 2005.

16 Václav HORČIČKA – Jan ŽUPANIČ, *Šlechta na křižovatce. Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století*, Praha 2017.

17 Eagle GLASSHEIM, *Urození nacionalisté. Česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*, Praha 2012.

18 Z. HAZDRA, *Šlechta ve službách Masarykovy republiky. Mezi demokracií a totalitními režimy*, Praha 2014.

19 Radmila ŠVAŘÍČKOVÁ SLABÁKOVÁ, *Mýtus šlechty u nás a v nás*, Praha 2013.

20 D. JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ, *Šlechta v proměnách. Osudy aristokracie v Československu v letech 1918-1948*, Praha 2018.

jsou v nich zmíněny jen okrajově.²¹ Dětství se také věnuje sborník, který editovali Tomáš Jiránek a Jiří Kubeš, nazvaný *Dítě a dětství napříč staletími*, kde je šlechtě věnováno více prostoru, ale dané studie se zaměřují na období novověku a 19. století.²² V případě zkoumání dětství a mládí aristokratů v první polovině 20. století je tedy nutné vycházet především z monografií jednotlivých šlechticů, pramenů osobní povahy, jako jsou deníky, dochovaná korespondence či paměti.

První část předkládané práce stručně charakterizuje dějiny rodu Schwarzenbergů, zejména orlické větve, život Karla VI. ze Schwarzenbergu a také dobu, v níž tento aristokrat vyrůstal. Druhá část pojednává o jeho dětství a mládí tak, jak o něm vypovídají Karlovy deníky.

21 Martina HALÍŘOVÁ – Tomáš JIRÁNEK – M. LENDEROVÁ, *Vše pro dítě! Válečné dětství 1914-1918*, Praha 2015.

M. HALÍŘOVÁ (ed.), *Od početí ke školní brašně*, Pardubice 2008.

22 T. JIRÁNEK – Jiří KUBEŠ (edd), *Dítě a dětství napříč staletími*, Pardubice 2003.

1 Orličtí Schwarzenbergové

Rod Schwarzenbergů²³ pochází původně z Německa, přesněji z oblasti Horních Frank, kde vlastnil své první sídlo – hrad Seinsheim, podle kterého také nesli přídomek páni ze Seinsheimu. První zmínka o tomto starobylém rodu se objevuje už ve 12. století.²⁴ Karel VI. ze Schwarzenbergu ve svém vlastním díle o dějinách rodu zmiňuje celou řadu legendárních předků, o nichž však není známo mnoho informací.²⁵ Za samotného zakladatele rodu bývá však považován Erkinger ze Schwarzenbergu, který na začátku 15. století koupil hrad Schwarzenberg, čímž získal přídomek pán ze Schwarzenbergu.²⁶

Do českých dějin Schwarzenbergové poprvé vstoupili už v době husitských válek. Právě Erkinger ze Schwarzenbergu se zúčastnil jedné z křížových výprav proti husitům, se kterými se také utkal v bitvě na Vítkově roku 1420.²⁷ Krátce nato roku 1429 byl Erkinger českým králem a římským císařem Zikmundem Lucemburským, jemuž poskytoval nemalé půjčky na financování bojů a křížových výprav, povýšen do říšského stavu svobodných pánů. Kromě tohoto titulu mu císař udělil do zástavy i několik panství v severních Čechách.²⁸

V průběhu 15. století došlo k rozdělení rodu do dvou linií, čímž vznikla větev stefansberská a hohenlandsberská, která vymřela v polovině 17. století. Její majetek následně přešel na stefansberskou rodovou linii.²⁹

K dalšímu povýšení došlo roku 1599, a to do stavu říšských hrabat. Císař Rudolf II. Habsburský takto odměnil Adolfa I. ze Schwarzenbergu nejen za věrné vojenské služby, ale především za znovudobytí pevnosti Ráb, do té doby držené Turky.³⁰

Roku 1654 Schwarzenbergové získali v českých zemích inkolát a opět tak vstoupili do českých dějin. Tentokrát se ovšem nejednalo pouze o krátkou epizodu, jako tomu

23 Karel SCHWARZENBERG, *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg, I-II*, Neustadt an der Aisch 1963.;

J. ZÁLOHA, *Stručné dějiny*.

24 A. MARKUS, *Rod*, s. 3.

25 K. SCHWARZENBERG, *Geschichte I*, s. 25-28.

26 A. MARKUS, *Rod*, s. 3.;

J. ZÁLOHA, *O původu Schwarzenberků*, *Obnovená tradice 12*, 2001, s. 56.

27 A. MARKUS, *Rod*, s. 3-4.

28 Petr MAŠEK, *Modrá krev. Minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 1992, s. 154-155.

29 Václav RAMEŠ, *Proměny schwarzenberského panství v Čechách*, in: M. GAŽI (ed.), *Schwarzenbergové*, s. 26.

30 P. MAŠEK, *Modrá krev*, s. 156.

bylo v období husitských válek, ale usadili se zde na dlouhá staletí. S usídlením Schwarzenbergů v Čechách je spojena osobnost Jana Adolfa I.³¹, jenž rozvíjel svou politickou kariéru ve službách mladšího bratra císaře Ferdinanda III., arcivévody Leopolda Viléma, kterému mimo věrné služby poskytoval také finanční půjčky. Za ty mu v roce 1660 arcivévoda postoupil třeboňské panství.³² Hned následujícího roku Jan Adolf I. koupil panství Hluboká nad Vltavou. Roku 1670 následovalo dědičné povýšení do stavu říšských knížat.³³

Jediným synem Jana Adolfa I., který se dožil dospělosti, byl Ferdinand Vilém Eusebius.³⁴ Stal se tak dědicem veškerých majetků. Uzavřel velmi lukrativní sňatek s Annou Marií ze Sulzu, díky kterému získal například panství Klettgau.³⁵ Jeho závěť z roku 1703, kdy také umírá, se stala pro budoucí generace rodu Schwarzenbergů jistým morálním kodexem, podle něž by se měli jeho potomci v dalších generacích řídit. Mimo to bylo právě v tomto dokumentu poprvé vyjádřeno přání, aby se rod Schwarzenbergů rozdělil na dvě větve.

Už v roce 1719 došlo k dalšímu značnému rozšíření majetku. Zemřela totiž dcera Jana Adolfa I. Marie Ernestina, provdaná za knížete Jana Kristiána I. z Eggenbergu. Jejich manželství bylo bezdětné, a tak podle její závěti veškeré eggenberské majetky přešly po její smrti v roce 1719 do rukou jejího synovce Adama Františka.³⁶ Tak Schwarzenbergové dostali mimo jiné panství Český Krumlov a Orlík.

Adam František³⁷ opět stanul ve vysokých funkcích na císařském dvoře. Miloval barokní umění a značně rozšířil schwarzenberské umělecké sbírky. Jeho život ale skončil velmi tragicky. Roku 1732 byl na lovu u Brandýsa nad Labem omylem

31 Jean BÉRENGER, *Deník Jana Adolfa ze Schwarzenbergu*, in: Václav BŮŽEK (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= Opera historica 13), s. 41-56.

32 M. C. PUTNA (ed.), Karel VI. Schwarzenberg, *Torzo*, s. 909-910.; Rostislav SMÍŠEK, *Císařský dvůr v polovině 17. století očima nejvyššího hofmistra arciknížete Leopolda Viléma. Deník Jana Adolfa ze Schwarzenbergu z roku 1657*, Folia Historica Bohemica 27, 2012, s. 263-314.

33 M. C. PUTNA (ed.), Karel VI. Schwarzenberg, *Torzo*, s. 910.

34 R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009.;

Týž, „Dvorská“ kariéra očima knížete Ferdinanda ze Schwarzenberku, *Jihočeský sborník historický* 73, 2004, s. 94-120.;

Týž, *Das Tagebuch Ferdinands zu Schwarzenberg aus den Jahren 1686-1688 und 1696-1697. Eine vollständige kritische Edition*, České Budějovice 2015.

35 V. HORČÍČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 231.

36 Tamtéž.

37 Kristína SWIDEROVÁ, *Adam František a Eleonora Amálie ze Schwarzenbergu. Příčiny a průběh jejich manželské krize 1710-1722*, *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 333.356.

postřelen císařem Karlem VI. a na následky zranění o několik hodin později zemřel. Císař, který byl touto událostí otřesen, chtěl poté jeho jedinému synovi, tehdy desetiletému Josefu Adamovi, za tuto ztrátu poskytnout kompenzaci. Vzal si ho na svůj dvůr, kde mu poskytl výchovu a vzdělání, v pouhých deseti letech ho také vyznamenal řádem zlatého rouna a navíc roku 1746 rozšířil knížecí titul na všechny členy rodu Schwarzenbergů.³⁸

Roku 1802 došlo na rozdělení rodu Schwarzenbergů na dvě rodové linie. Stalo se tak podle závěti Ferdinanda Viléma Eusebia z roku 1703. Zakladatelem té starší, tzv. primogenutury nebo také hlubocko-krumlovské větve, se stal kníže Josef Jan, zatímco prvním členem té mladší, tzv. sekundogenitury neboli orlické větve, byl maršál Karel I. Filip.³⁹ Hlavním sídlem schwarzenberské sekundogenitury v Čechách se stal Orlík.

Kníže a polní maršál Karel I. Filip⁴⁰ se proslavil zejména svou vojenskou kariérou a velkými úspěchy na bojištích. Angažoval se už v bitvách proti Turkům. Nejvíce vojenských zásluh ovšem získal ve válkách proti Napoleonovi. V bitvě u Lipska roku 1813 dokonce velel všem vojskům protinapoleonské koalice.⁴¹ Během svého života získal velké množství vojenských vyznamenání.⁴² Karel I. se také zasloužil o rozšíření majetků sekundogenitury. Mezi lety 1804–1816 zakoupil panství Zalužany, Zbenice a Bukovany s Řečí.⁴³

Dědicem majetků orlické větve se po smrti Karla I. Filipa měl stát jeho nejstarší syn Bedřich⁴⁴, známý také jako „Poslední lancknecht“. Stejně jako jeho otec i jeho dva

38 P. MAŠEK, *Modrá krev*, s. 157.

39 P. MAŠEK, *Modrá krev*, s. 157.

40 Josef HANESCH, *Karel I. Filip kníže Schwarzenberg. Polní maršál*, Praha 2003.; Jan Bohumil NOVÁK, *Briefe des Feldmarschalls Fürsten Schwarzenberg an seine Frau*, Wien 1913.; Týž, *Polní maršál Karel kníže ze Schwarzenberka. Historický portrét podle rodinné korespondence*, Praha 1913.;

K. SCHWARZENBERG, *Feldmarschall Fürst Schwarzenberg*, Wien 1964.

41 Jiří RAK, *Zapomenuté vítězství, zapomenutý maršál. Druhý život „bitvy národů“ u Lipska*, in: M. GAŽI (ed.), *Schwarzenbergové*, s. 403-414.;

Týž, *Maršál Schwarzenberg a bitva u Lipska v české historické paměti 19. a 20. století*, *Historica Olomucensia* 37, 2010, s. 59-68.

42 P. MAŠEK, *Modrá krev*, s. 160.

43 V. HORČÍČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 425.

44 Z. BEZECNÝ, *Kníže v masce Lancknechta. K možností interpretace osobnosti Bedřicha ze Schwarzenberku. Teze habilitační práce*, in: V. Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= *Opera historica* 13), s. 481-50.;

Týž, *Poslední lancknecht*, in: M. GAŽI (ed.), *Schwarzenbergové*, s. 415-423.;

J. B. NOVÁK, *Ze zápisů posledního „lancknechta“*, *Český časopis historický* 31, 1925, s. 141-163.;

mladší bratři si také on vybral vojenskou kariéru.⁴⁵ Byl zastáncem historického práva, které podle něj není možné odstranit násilím ani ho nahradit. Ideálem pro něj byla stavovsky uspořádaná společnost, byl velmi konzervativní, nakloněn „starému režimu“ a odsuzoval liberalismus. Podle jeho politické filozofie měl v čele národa stát silný král. Právě tyto myšlenky zastával také v četných bojích. Pomáhal potlačit povstání v Neapoli v roce 1820 a společně s francouzskou armádou se zúčastnil dobytí Alžírů v roce 1830. V karlických válkách, které roku 1833 vypukly ve Španělsku, se jednoznačně postavil na stranu španělských karlistů proti liberálním stoupencům. Roku 1848 se také postavil proti povstalcům v Uhrách. Právě revoluci v roce 1848 bral jako velkou potupu a po ní se stáhl z veřejného života do ústraní.⁴⁶ Bedřich prožil pozoruhodný život plný dobrodružství, během něhož získal také velké množství zkušeností, a to především těch vojenských. Schwarzenberským panstvím však Bedřich vládnout nechtěl, proto se roku 1830 rodinného dědictví vzdal ve prospěch svého mladšího bratra Karla II.⁴⁷

Panování Karla II. spadá do doby, kdy šlechta hledala historické opodstatnění svých nároků a Karel II. byl právě jedním ze zastánců tzv. českého historického práva. Ve Schwarzenberském paláci v Praze se proto jeho zásluhou v roce 1843 konaly přednášky Františka Palackého o českém zřízení zemském a vývoji české ústavy.⁴⁸ Aktivně se zapojil do politického života. Pociťoval silnou příslušnost k českým zemským stavům, a dokonce se učil česky. Karel II. se pak také zasloužil o značné rozšíření majetků sekundogenitury. Roku 1823 uzavřel sňatek s hraběnkou Josefínou, dědičkou rodu Vratislavů z Mitrovic, čímž k majetkům schwarzenberské sekundogenitury připojil panství Čimelice, Tochovice a Osov.⁴⁹ Když pak roku 1847 odkoupil Varvažov od maltézských rytířů, povedlo se mu spojit panství Orlík a Čimelice do jednoho komplexu.⁵⁰

K. SCHWARZENBERG (ed.), *Lancknechta Bedřicha Schwarzenberga Fragmenty*, Praha 1934.;
Týž (ed.), *Lancknechta Bedřicha Schwarzenberga Španělský deník a zrození revolucí*, Praha 1937.

45 Z. BEZECNÝ, *Příliš uzavřená společnost*, s. 44.

46 Tamtéž, s. 46-47.

47 V. HORČIČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 425.

48 Tamtéž.

49 Z. BEZECNÝ, *Příliš uzavřená společnost*, s. 47.

50 V. HORČIČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 425.

Karel III.⁵¹ vystudoval práva. Po vzoru svého otce a svých dvou strýčků také nejprve prošel několika bojišti a získal tak vojenské zkušenosti. Z armády však roku 1859 vystoupil, aby se mohl aktivně zapojit do politického života. Účastnil se hned několika jednání české šlechty, která v tehdejší době diskutovala o novém uspořádání Rakouska. Přikláněl se na stranu šlechticů s konzervativnějšími názory, které jeho představám o uspořádání státu plně vyhovovaly. Podporoval také české národní hnutí.⁵² Sám se hlásil k češství a byl plně odhodlán hájit státoprávní samostatnost českého státu. Stejně jako jeho otec i on byl zastáncem českého historického práva. Spolupracoval s Františkem Ladislavem Riegerem, s jehož pomocí se zasadil o výstavbu Národního divadla. Byl také členem mnohých národních institucí, mezi něž patřila také Společnost muzea Království českého.⁵³ Karel III. se rovněž nákupem drobných pozemků zasloužil o větší scelení rozsáhlého majetku orlických Schwarzenbergů. Díky důslednému způsobu hospodaření na jeho velkostatkách vzkvétalo zejména zemědělství, především lesnictví.⁵⁴

Jeho nejstarší syn a po jeho smrti také dědic majetků, Karel IV.⁵⁵, byl považován za velmi impulzivního člověka. Velmi aktivně se účastnil politického života. Stejně jako jeho otec podporoval Stranu konzervativního velkostatku. Vystupoval jako kritik zahraniční politiky Rakouska-Uherska.⁵⁶ Do historie se také zapsal svým vystoupením

proti husitství, jež pro něj bylo „komunismem 15. století“, a husitům, které nazval „tlupou lupičů a žhářů“, což proti němu vyvolalo odpor.⁵⁷ Jeho život předčasně ukončila otrava krve, která byla následkem zranění při lovu.⁵⁸

51 Libor TOMÁŠEK, *Karel III. Schwarzenberg. K politické činnosti české šlechty v šedesátých letech 19. století*, Jihočeský sborník historický 63, 1994, s. 101-114.;

Jan WINTR, *Karel III. ze Schwarzenbergu a počátky parlamentarismu v Čechách*, in: M. GAŽI (ed.), *Schwarzenbergové*, s. 475-482.

52 Z. BEZECNÝ, *Příliš uzavřená společnost*, s. 48.

53 V. HORČIČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 426.

54 Tamtéž, s. 426-427.

55 Z. BEZECNÝ, *Cesty Karla IV. ze Schwarzenbergu (1859-1913)*, Scientific Papers of University of Pardubice, Series C, Institute of Languages and Humanities 3, 2000, s. 77-82.;

Týž, *Dětství, mládí a výchova Karla IV. ze Schwarzenbergu*, in: T. JIRÁNEK – J. KUBEŠ (edd.), *Dítě*, s. 67-72.;

Týž, *Politické názory Karla IV. ze Schwarzenbergu (1859-1913)*, in: Pavel MAREK (ed.), *Úloha osobnosti v dějinách politických stran*, Olomouc 2000, s. 75-79.

Týž, *Politické názory Karla IV. ze Schwarzenbergu (1859-1913)*, in: P. MAREK (ed.), *Úloha*, s. 75-79.

56 V. HORČIČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 427-428.

57 Z. BEZECNÝ, *Příliš uzavřená společnost*, s. 50.

58 V. HORČIČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 428.

Karel V.⁵⁹ vystudoval práva v Praze a národohospodářskou fakultu na univerzitě v Mnichově, kde studoval obor zaměřený na lesní hospodářství.⁶⁰ Působil na pražském místodržitelství, ale po náhlé smrti svého otce musel úřad opustit, aby se mohl ujmout držby majetku. Cítil silnou příslušnost k českému národu. Na všech državách schwarzenberské sekundogenitury zavedl jako úřední jazyk češtinu, což tehdy vyvolalo velké pobouření. Byl hluboce věřícím člověkem a po celý život se hlásil ke svatováclavské tradici.⁶¹ Také jeho život skončil předčasně, hned v prvních měsících první světové války podlehl úplavici.

Nejstarším synem Karla V. a dědicem orlického majetku byl právě Karel VI.

59 L. OURODOVÁ, *Víra a konfese Karla V. ze Schwarzenbergu*, in: M. GAŽI (ed.), *Schwarzenbergové*, s. 529-538.

60 Z. BEZECNÝ, *Karel V. ze Schwarzenbergu. Životní styl šlechtice přelomu 19. a 20. století*, in: V. BŮŽEK (ed.), *Příspěvky ke každodenní kultuře novověku*, České Budějovice 1995 (= Opera historica 4), s. 285.

61 V. HORČIČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 428.

2 Karel VI. Schwarzenberg

Karel VI., významný šlechtic, politik, historik a genealog se narodil 5. července 1911 jako prvorozený syn Karla V. Schwarzenberga a jeho manželky, hraběnky Eleonory, rozené Clam-Gallasové. Jeho otec hned po vypuknutí první světové války narukoval, ale už 6. září 1914 na balkánské frontě podlehl úplavici. Karlovi VI. tehdy byly teprve tři roky.⁶² Jeho mladšímu bratrovi Františkovi byl pouhý jeden rok.

Poručníkem Karla VI. a správcem rodového majetku se tehdy stal jeho strýc, mladší bratr Karla IV., Bedřich⁶³, který spravoval velkostatek Tochovice. Jeho matka Eleonora vystupovala jako tzv. mateřská poručnice. Pro případ, že by se zájmy dítěte rozcházel se zájmy poručníků, byl ustanoven kolizní opatrovník, a tím se stal JUDr. Adolf Schwarzenberg, dědic majetku primogenitury. Opatrovníkem svěženectví byl pak ustanoven hrabě František Clam-Gallas.⁶⁴

V roce 1921 se jeho matka provdala podruhé, za hraběte Zdenko Radslava Kinského, pocházejícího z chlumecké větve rodu Kinských. Po svatbě Eleonora i se svými syny přesídlila na zámek Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou.⁶⁵ Správu nad rodovým sídlem orlických Schwarzenbergů, tedy nad zámkem Orlík, převzal strýc Bedřich.⁶⁶

Právě od svého otčima získal Karel VI. první podněty ke svému pozdějšímu zájmu o historii, zejména heraldiku a genealogii. Sám Zdenko Radslav Kinský byl autorem almanachu českých šlechtických rodů, který vyšel v prvním vydání roku 1934 pod názvem *U nás*.⁶⁷ Karlův zájem o tento obor se projevil už v jeho dětství, kdy si začal všimnout různých erbů a znaků, jejichž nákresy se objevují i v jeho dětských denících. Jeho zájem o historii nejspíše také ovlivnilo i to, že už jako student gymnázia měl možnost se několikrát setkat s Josefem Pekařem.⁶⁸ Tento významný český historik býval na zámku Karlova Koruna častým návštěvníkem zejména proto, že byl blízkým přítelem Zdenko Radslava Kinského. Karel VI. i jeho bratr na něj od dětství působili

62 V. HORČIČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 428.

63 Vladimír HAVEL, *Bedřich Schwarzenberg*, Blatná 1936.

64 V. HORČIČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 428-429.

65 M. C. PUTNA (ed.), Karel VI. Schwarzenberg, *Torzo díla*, Praha 2007, s. 22.

66 Tamtéž.

67 Zdenko Radslav KINSKÝ, *U nás*, Žďár nad Sázavou 1995.

68 M. C. PUTNA (ed.), Karel VI. Schwarzenberg, *Torzo*, s. 22-23.

dojmem inteligentních a na svůj věk velmi dobře vzdělaných aristokratů.⁶⁹ Josef Pekař se později stal i příležitostným konzultantem historických prací Karla VI. Byl to právě on, kdo sepsal předmluvu k prvnímu Karlovu historickému spisu *Lancknechta Bedřicha Schwarzenberga Fragmenty*. Karel VI. si také přivlastnil Pekařovy názory na pojetí historie a funkci historiografie.⁷⁰

Dětství prožil především v doprovodu svého mladšího bratra Františka. Oba bratři studovali na Akademickém gymnáziu v Praze.⁷¹ Po maturitě se Karel VI. věnoval studiu lesnictví v Praze. Po ukončení studia, v letech 1931–1933 absolvoval důstojnické učiliště a vojenskou prezenční službu. Roku 1933 se také vrátil na Orlický újezd, aby se sám ujal správy majetku schwarzenberské sekundogenitury.⁷²

O rok později, 30. června 1934, vstoupil Karel VI. do manželství s o šest let starší Antoinettou, princeznou z Fürstenbergu.⁷³ Společně měli celkem čtyři děti, z nichž se pozdějším dědicem měl stát nejstarší syn Karel VII., současný politik.

Roku 1933 Karel VI. započal studium v oboru historie na Filosofické fakultě University Karlovy. Toto studium však nestihl dokončit kvůli uzavření škol během okupace v listopadu roku 1939. V době studia se nevěnoval jen svému kulturnímu rozvoji, ale tehdy začala také jeho publicistická kariéra. Pod svým vlastním jménem Karel VI. publikoval odborné historické texty, které se týkaly především heraldiky a v neposlední řadě také historie svého vlastního rodu. Od roku 1935 se jeho eseje začaly objevovat také v revue nazvané *Řád*. Zde však publikoval pod jménem Jindřich Středa. Jeho příspěvky byly směsicí historie, náboženství, a především kritiky společnosti. Hodně se v nich také zaměřoval na katolictví. Pod pseudonymem Bojna publikoval své texty v časopise vydávaném mladými českými nacionalisty, který nesl název *Vlajka*.⁷⁴

Stejně jako otec byl i Karel VI. hluboce věřící člověk a silné bylo i jeho nacionální zaměření. Netrpěl národnostními předsudky ani nepociťoval nadřazenost vůči jiným národům. Myšlenku samostatného Československa úplně neodmítal. Vznik takového státního útvaru pro něj byl přijatelný pouze v případě, že by jeho vznikem došlo

69 Josef KLIK (ed.), *Listy ústy a přátelství. Vzájemná korespondence Jaroslava Golla a Josefa Pekaře*, Praha 1941, s. 678.

70 M. C. PUTNA (ed.), Karel VI. Schwarzenberg, *Torzo*, s. 23.

71 V. ŠKUTINA, *Český šlechtic*, Praha 1990, s. 17.

72 M. C. PUTNA (ed.), Karel VI. Schwarzenberg, *Torzo*, s. 22.

73 V. HORČIČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 434.

74 M. C. PUTNA (ed.), Karel VI. Schwarzenberg, *Torzo*, s. 24–25.

k naplnění historického práva. Byl zastáncem monarchie, ale v meziválečném období si od Habsburků udržoval značný odstup.⁷⁵

Politické názory tohoto aristokrata se začaly formovat už v letech studia na gymnáziu, což dokládají jeho deníky. Karel VI. sledoval politickou scénu a již v této době neměl příliš pozitivní názory na politické dění a počiny tehdejší vlády. Studentská léta pro Karla VI. byla především dobou hledání a ujasňování si svého postavení. Na politiku nahlížel očima šlechtice pocházejícího z kdysi privilegované a velmi významné rodiny, kterou se mnohdy nechal ovlivnit. Nemašly vliv na něj v tomto ohledu měl jeho strýc Bedřich. Jeho pohled na různé události v Československu i v celé Evropě se postupem času měnil také pod vlivem okolí a díky různým studentským spolkům.

Vstup mladého šlechtice do původně studentského politického hnutí Vlajka byl brán jako velmi odvážný krok. Toto hnutí se již od samého začátku netajilo svou kritikou vůči tehdejšímu státnímu zřízení a liberální demokracii. Karlovi tyto názory musely být známé od úplného začátku stejně jako sklon Vlajky k antisemitismu. S rozrůstající mocí Adolfa Hitlera se hnutí Vlajka a šíření jeho názorů začalo stávat stále více kontroverznější. Ačkoliv hnutí bojovalo proti německému šovinismu, zároveň se v něm objevovaly také prvky fašismu a stále přiosťřenějšího antisemitismu. Karel VI. sice nesdílel všechny názory Vlajky, ohrazoval se hlavně proti radikálnímu antisemitismu a rasové nesnášenlivosti, ale i přesto k židům neměl zrovna smířlivý postoj a odmítal jejich asimilaci. Stejně jako Vlajka však nešetřil kritikou vůči kapitalismu a marxismu a nezdržel se ani občasných kritických poznámek na adresu Tomáše Garrigua Masaryka či Edvarda Beneše.⁷⁶

V listopadu 1938 přišlo úřední zastavení činnosti hnutí Vlajka a Karel VI. s ním tehdy také přestal spolupracovat. Později se dokonce vyjádřil tak, že z hnutí přímo vystoupil. Po vyhlášení protektorátu vznikla nová Vlajka, s tou už ale Karel VI. odmítl mít cokoliv společného.⁷⁷

Během období československé krize roku 1938 se představitel orlických Schwarzenbergů jednoznačně postavil na stranu Československa. Na podnět svého nevlastního otce Zdenko Radslava Kinského se stal autorem deklarace české šlechty – textu, který obsahoval prohlášení věrnosti české šlechty své společné zemi. Pod tento

75 V. HORČIČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 438.

76 Tamtéž, s. 438-440.

77 Tamtéž, s. 441.

Manifest se podepsala celá řada příslušníků významných šlechtických rodů a takto byl také 17. září 1938 předán prezidentu Edvardu Benešovi.⁷⁸ Dva dny po tomto předání Karel VI. narukoval do armády, ze které byl hned na začátku prosince 1938 propuštěn.⁷⁹

V říjnu 1938 prezident Edvard Beneš odstoupil ze svého úřadu. Po jeho abdikaci se začal řešit vhodný kandidát na jeho místo, který by dokázal zastat nejvyšší úřad v zemi. Jedno z navrhovaných jmen bylo právě Karel VI. Schwarzenberg, na něhož směřovala pozornost veřejnosti právě díky výstižnému sepsání deklarace české šlechty. O Karlově případné kandidatuře jednal i jeho nevlastní otec Zdenko Radslav Kinský s kancléřem Přemyslem Šámalem. Překážkou byl ovšem jeho příliš nízký věk a také švýcarské občanství, kvůli kterému byl z možných kandidátů vyloučen také dědic majetků hlubocko-krumlovské větve JUDr. Adolf Schwarzenberg.⁸⁰

Kandidaturu Karla VI. však vyhlásilo nové hnutí Vlajka, od kterého už se tehdy mladý šlechtic delší dobu distancoval a odmítal s ním jakkoliv spolupracovat. Tuto myšlenku také podpořila vídeňská nacistická organizace *Pravda vítězí*, v jejíchž kruzích se také nacházeli členové Vlajky. Za těchto podmínek Karel VI. nemohl kandidaturu přijmout, ačkoliv jinak by o ní s největší pravděpodobností reálně uvažoval. Od té doby se začal z politiky pomalu stahovat do ústraní. V září 1939 se ještě zúčastnil dalšího prohlášení věrnosti české šlechty adresovaného prezidentu Emilu Háchovi, které tentokrát inicioval a z velké části také formuloval jeho mladší bratr František, pak už ale z politické scény zmizel.⁸¹ Po odchodu z politiky se Karel VI. začal věnovat činnosti odborné a literární.

V květnu 1942 byla na jeho majetky říšským protektorem Reinhardem Heydrichem uvalena nucená německá správa. Takový osud postihl každého šlechtice, který podepsal výše zmíněná prohlášení věrnosti české šlechty. Karel VI. musel tedy s celou svou rodinou opustit Orlík a přesídlil do Čimelic, kde se opět věnoval historii a literární tvorbě.⁸²

Jak už bylo výše zmíněno, v oblasti historie se předmětem vědeckého zájmu Karla VI. stala heraldika a genealogie. V první polovině 20. století byl právě on jedním ze tří hlavních propagátorů této pomocné vědy historické, kteří ji ve velké míře posunuli

78 M. C. PUTNA (ed.), Karel VI. Schwarzenberg, *Torzo*, s. 25.

79 V. HORČÍČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 444.

80 Tamtéž, s. 445.

81 M. C. PUTNA (ed.), Karel VI. Schwarzenberg, *Torzo*, s. 25-27.

82 Tamtéž, s. 27.

z úrovně amatérské na úroveň vědeckou. Karel VI. společně s Bohumírem Lífkou a Břetislavem Štormem mezi lety 1935–1940 vydával *Erbovní knížky*, jejichž obsah se týkal především české šlechty. Jeho příspěvky do této ročenky byly orientovány především na českou státní heraldiku.⁸³

Heraldicky orientované bylo také dílo Karla VI., které vyšlo roku 1939 s názvem *Obrazy státu českého*. V něm jsou vyobrazeny a podrobně rozebrány české symboly a znaky. Karel VI. v této knize používá znaky jako důkazy existence české státnosti, a to od roku 1526 až do roku 1918.⁸⁴

V období druhé světové války, přesněji roku 1941, dokončil své nejspíše nejznámější a nejoceňovanější dílo nazvané *Heraldika*. Dále také připravil knihu *Písně českého státu*, která se však vydání dočkala až roku 1976.

Po druhé světové válce se Karel VI. znovu vrátil na Orlický, avšak klid tam nenašel. V dubnu roku 1947 začalo jeho vyšetřování kvůli tomu, že před válku byl veden jako člen Vlajky.⁸⁵ Další hrozbu začal pociťovat hned v červenci 1947, kdy parlament schválil zákon 143/1947 Sb., tzv. Lex Schwarzenberg, na jehož základě byl schwarzenberské primogenituře odebrán veškerý majetek v Čechách a který zcela odporoval zákonům i Ústavě Československa. První odstavec pátého paragrafu zákona stanovil, že „majetek přechází do vlastnictví země České bez náhrady dosavadním vlastníkům“.⁸⁶ Ve druhém odstavci je pak zakotveno, že dosavadním vlastníkům bude poskytnut důchod ve výši, který určí vláda.⁸⁷ To ovšem nikdy nebylo naplněno. Ještě téhož roku na podzim nová vláda přišla s tzv. revizí první pozemkové reformy. Karel VI. se pokusil konfiskaci zabránit tak, že část majetku nabídl Karlově Univerzitě, ale ta to odmítla. Na začátku roku 1848 byla tedy zestátněna většina majetku orlické větve. Karel VI. se tehdy znovu pokusil o záchranu alespoň Orlicka a pod záminkou sbírek, které se vztahují k napoleonským válkám a které na Orlicku nashromáždil jeho prapředek Karel I. Filip, ho nabídl Vojenskému historickému muzeu. Ani tentokrát neuspěl. Vojenské historické muzeum sice projevilo zájem o vojenské sbírky, ale o samotnou budovu zámku ne, takže i Orlick nakonec skončil v rukou státu.

83 Tamtéž, s. 31.

84 Tamtéž, s. 31-32.

85 Tamtéž, s. 29.

86 Zákon č. 143/1947 Sb., o převodu majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou, in: Sbírnka zákonů a nařízení republiky Československé, 1947.

87 Tamtéž.

V létě téhož roku Karel VI. onemocněl zápallem mozkových blan a pravděpodobně pouze toto jej zachránilo před zatčením. V září odešel do exilu, kam ho v prosinci jeho rodina následovala.⁸⁸

Na rozdíl od primogenitury sekundogenitura nevladla mimo Československo žádné jiné državy. Po odchodu do exilu tedy musel Karel VI. s rodinou hledat azyl u příbuzných své manželky Antoinetty, rozené z Fürstenbergu, ve Stroblu poblíž Salzburgu, kde setrvali do roku 1953, než po smrti její matky odešli do Vídně. V tomto období Karel VI. dokončil studium historie na univerzitě v Římě a následně pracoval jako knihovník v centru America Hause, které zřídila okupační správa v Salzburgu. Tato instituce ale roku 1955 zanikla, stejně jako skončila okupační správa. Svě další zaměstnání našel na rodovém sídle Schwarzenbergů v Murau, kde od dubna 1956 po dalších dvacet let působil jako archivář.⁸⁹ Ani v této době však nepřerušil svou literární činnost.

V létě 1973 Karel VI. prodělal mozkovou mrtvici. Patrně to byl následek jeho nehody na motorce, která se stala na začátku května roku 1945 a při níž nejspíše utrpěl skrytá poranění mozku.⁹⁰ Povedlo se mu tehdy sice zotavit, ale následovala řada dalších zdravotních komplikací a jeho zdravotní stav se stále zhoršoval. Jeho poslední spisy vyšly v roce 1981, pak už nemohl dále vykonávat svou práci a byl odkázán na neustálou asistenci někoho jiného. Jeho syn Karel VII. mu tehdy zařídil byt ve Schwarzenberském paláci ve Vídni, kde s ním až do jeho smrti zůstávala také jeho žena.

Zde také Karel VI. dne 9. dubna 1986 zemřel. Pohřben byl o týden později v rodinné hrobce v Murau.⁹¹

88 M. C. PUTNA (ed.), Karel VI. Schwarzenberg, *Torzo*, s. 28-29.

89 Tamtéž, s. 57.

90 Tamtéž, s. 28.

91 Tamtéž, s. 58.

3 Orličtí Schwarzenbergové a jejich postavení v období první republiky

Konec první světové války přinesl mnoho změn v celé střední Evropě. České země se konečně vymanily z nadvlády rakousko-uherské monarchie a vznikla samostatná republika, která byla vystavěna na principu demokracie. Koncept aristokracie však do nově uspořádaného demokratického Československa nijak nezapadal. Pro tehdejší vládu vyvstala potřeba jej vymýtit.

Prakticky ihned se vznikem nové republiky začala probíhat i diskuze o tom, jak nejlépe omezit vliv do té doby privilegované vrstvy, kterou doposud aristokracie bezpochyby byla. Již 10. prosince roku 1918 byl Národním shromážděním Československé republiky přijat zákon č. 61/1918 Sb., na jehož základě byly zrušeny šlechtické tituly, přičemž bylo zakázáno jejich používání i požívání všech výhod z těchto titulů plynoucích.⁹² První zákon, týkající se této problematiky, nepočítal s žádnými sankcemi v případě, že by došlo k jeho porušení. Později byl však zákon dvakrát novelizován. Podle těchto novel pak mohla být za použití šlechtického přídomku udělena sankce ve formě odnětí svobody na 24 hodin až dva měsíce, popřípadě finanční pokuta, jejíž částka se pohybovala mezi 50 a 20 000 Kč.⁹³ Není ovšem znám jediný případ, kdy by porušení tohoto zákona bylo nějak potrestáno.⁹⁴

Také československá společnost tehdejší doby se k aristokracii otočila zády. Celkové veřejné mínění o této společenské skupině nebylo vůbec příznivé, což dokládá například pamflet Josefa Holečka s názvem *Česká šlechta*. Autor v něm obviňuje právě šlechtu ze všeho zlého, co se po staletí událo v českých dějinách.⁹⁵ Mimo jiné je v tomto díle obsaženo také autorovo tvrzení, že česká šlechta v podstatě neexistuje, jelikož šlechtici jsou pouze „polovičitými Čechy“.⁹⁶ Josef Holeček pak nezůstal jediným kritikem aristokratů.⁹⁷

92 Z. HAZDRA, *Šlechta*, s. 33.

93 Tamtéž, s. 34-35.

94 Tamtéž, s. 35.

95 Josef HOLEČEK, *Česká šlechta*, Praha 1918.

96 Tamtéž, s. 160.

97 Z. HAZDRA, *Šlechta*, s. 39.

Šlechta měla celkově rozdílné chápání vlastnictví oproti zbytku české společnosti. Zatímco obyčejný lid se svou vlastní pojil především jazyk, zástupci aristokracie k ní byli připoutáni teritoriálně.⁹⁸ Zrušení šlechtických titulů v období první republiky neotřásl postavením šlechticů natolik jako pozemková reforma, která brzy následovala.

3.1 Pozemková reforma

Pozemková reforma, některými dokonce nazývaná jako „odčinění Bílé hory“⁹⁹ bylo vyvlastnění půdy velkým velkostatkářům a její následné přerozdělení. Za takto zabranou půdu byla poskytována finanční náhrada, která mnohdy nedosáhla ani poloviny reálné ceny. Cílem této reformy bylo vyrovnat bilanci vlastnictví půdy v tehdejší Československu.¹⁰⁰

Realizace pozemkové reformy proběhla díky souboru zákonů, které byly přijaty mezi lety 1918–1920.¹⁰¹ V listopadu roku 1918 vláda vydala zákon č. 32/1918 Sb. o obstavení velkostatků, který následoval tzv. záborový zákon č. 25/1919 Sb. Ten v dubnu roku 1919 pozemkovou reformu odstartoval. V tomto zákoně byla definována i hranice velkého pozemkového vlastnictví – v případě zemědělské půdy, do níž spadaly nejen pole, ale také louky, zahrady či vinice, se jednalo o pozemky nad 150 ha. Dále se pozemková reforma vztahovala na všechny, kteří vlastnili více než 250 ha půdy vůbec.¹⁰² Téhož roku byl rovněž zřízen Státní pozemkový úřad, který měl povinnost dohlížet na průběh této pozemkové reformy.¹⁰³ V lednu 1920 byl přijat tzv. přidělový zákon č. 81/1920 Sb., který přesně určoval, jak bude vyvlastněná půda přerozdělena.¹⁰⁴

Hlavní vlna reformy proběhla především mezi lety 1920–1925. Státní pozemkový úřad ji prohlásil za definitivně ukončenou již v roce 1933. Roku 1935 tato instituce

98 Tamtéž, s. 39-40,

99 E. GLASSHEIM, *Urození nacionalisté*, s. 61.

100 Tamtéž, s. 72-73.

101 V. HORČIČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 46.

102 Tamtéž.

103 Z. HAZDRA, *Šlechta*, s. 42.

104 V. HORČIČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 47.

zanikla.¹⁰⁵ Všechna zkonfiskovaná půda však nikdy nebyla úplně rozdělena a na začátku druhé světové války jí ještě značné množství bylo v rukou státu.¹⁰⁶

Schwarzenbergové v obou dvou liniích, tedy hlubocko-krumlovská primogenitura i orlická sekundogenitura, před touto pozemkovou reformou bývali nejbohatšími velkostatkáři v Čechách i na Moravě, přičemž majorita toho pozemkového vlastnictví spadala pod hlubocko-krumlovské Schwarzenbergy.

Orličtí Schwarzenbergové k datu 28. října 1918 vlastnili celkem 23 329 ha půdy – 7 719 ha přitom tvořila půda úrodná.¹⁰⁷ Vládnoucí kníže Karel V. ze Schwarzenbergu zemřel čtyři roky před vznikem samostatného demokratického Československa a jeho dědici a synovi, Karlovi VI., bylo v době ustanovení první republiky pouhých sedm let. Veškerý majetek tedy spravovali poručníci, a to především jeho strýc Bedřich Schwarzenberg, který se také stal hlavní aktérem ve vyjednávání se stáním pozemkovým úřadem.¹⁰⁸

Schwarzenberské sekundogenitury se pozemková reforma poprvé dotkla v lednu roku 1920, kdy byli její příslušníci vyzváni, aby na základě záborového zákona vyhotovili a do 90 dnů odevzdali soupis majetku. Vzhledem k jeho rozloze musela být lhůta na odevzdání dvakrát prodloužena, takže k němu došlo až v červnu 1920. Samotné vyvlastňování pod vedením Státního pozemkového úřadu pak začalo v zimě roku 1920.¹⁰⁹

Bedřich, ve snaze část půdy zachránit, ji pronajal drobnějším pachtýřům. Několikrát také vnesl námitku proti výběru půdy, jež měla být zabavena, a také zkoušel zvyšovat finanční částky, které mu Státní pozemkový úřad nabízel jako kompenzaci za vyvlastněnou půdu.¹¹⁰

Na přelomu let 1923–1924 proběhla druhá vlna záboru, která se tentokrát týkala velkostatku Orlík a veškeré zemědělské půdy, které se na něm nacházela, včetně lesů. Spolupráce s přidělovými komisaři, vyslanými na velkostatky sekundogenitury, probíhala velmi těžce. Přesto byl Bedřich některými příslušníky rodu kritizován

105 Z. HAZDRA, *Šlechta*, s. 42.

106 K 1. lednu 1938 stále zůstávalo nepřerozděleno 435 668 hektarů půdy.;

Z. HAZDRA, *Šlechta*, s. 42.

107 V. HORČÍČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 451.

108 Tamtéž.

109 Tamtéž, s. 451-452.

110 Tamtéž, s. 453-454.

za až příliš vstřícný přístup, zejména v případě vyvlastnění zámku a zahrad v Osově.¹¹¹ K prerozdělení zabraných majetků pak došlo v průběhu roku 1925.

Během roku 1928 začal Státní pozemkový úřad jednat s Bedřichem o lesní reformě. V té době už orlickým Schwarzenbergům zbývalo pouhých 16 600 ha půdy. Na lesích Bedřichovi obzvláště záleželo. I přes rozsáhlé ústupky, které Státnímu pozemkovému úřadu nabízel za to, že ze záboru půdy budou lesy vynechány, nakonec sekundogenitura přišla o téměř 4 000 ha lesní půdy.¹¹²

K začátku června roku 1929 už v rukou orlických Schwarzenbergů zůstalo jen 10 445 ha, z čehož zemědělská půda činila 1 482 ha.¹¹³

Do roku 1935 došlo několikrát k vyjmutí určité rozlohy půdy ze záboru a tyto pozemky byly následně Schwarzenbergům vráceny zpátky. V součtu se jednalo o zhruba 2 247 ha. V porovnání s jinými rody či se schwarzenberskou primogeniturou se nejednalo o nijak drastické ztráty. Orlickým Schwarzenbergům i po reformě zůstala více než polovina jejich původního pozemkového vlastnictví.¹¹⁴ Přesto to pro rod mělo velké množství negativních dopadů.

Pozemková reforma značně ztížila schwarzenberské hospodaření. Schwarzenbergové totiž přišli nejen o půdu, ale hlavně o výnosy z ní, na které dlouhá staletí předtím spoléhali a které se z velké části staly jejich formou obživy. Když se později Karel VI. ujal správy rodového majetku, musel se vyrovnávat s mnoha problémy, jež byly právě následkem zabrání majetku.

V dětských denících Karla VI. mnoho záznamů o pozemkové reformě není. Je zde zmíněna pouze okrajově a jen v malém množství zápisů. Je jasné, že Karel VI. už jako dítě její průběh vnímal. Otázkou však zůstává, do jaké míry daným událostem dokázal porozumět.¹¹⁵ V dospělosti však Karel VI. sám několikrát do průběhu pozemkové reformy zasáhl, a to zejména ve chvílích, kdy Státní pozemkový úřad odmítal vyhovět žádostem o vypuštění některých pozemků, které původně orlickým Schwarzenbergům patřily, ze záboru.¹¹⁶

111 Tamtéž, s. 456.

112 Tamtéž, s. 458-459.

113 Tamtéž, s. 460.

114 Tamtéž, s. 466.

115 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

116 V. HORČIČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta*, s. 464-465.

4 Dětství a mládí Karla VI. ze Schwarzenbergu

Karel VI. ze Schwarzenbergu své dětství a mládí prožil v první polovině 20. století, tedy v době, kdy šlechta v tehdejší Československu ztrácela své po předcházející staletí pevně ukotvené postavení ve společnosti. Ani radikální politické změny a nově vydané zákony směřující proti aristokracii však nemohly vymýtit zvyky a tradice uvnitř uzavřené šlechtické společnosti.

Deníky Karla VI. vypovídají o tom, že zrušení šlechtických titulů mělo na jeho chápání aristokratických zásad jen velmi malý vliv. Jeho výchova se nijak výrazněji nelišila od šlechtické výchovy jeho otce Karla V. ze Schwarzenbergu¹¹⁷ a držela se hlavních aristokratických zásad.

4.1 Vzdělávání a výchova

Vzdělání dětí šlechticů v 19. století i v první polovině 20. století se od vzdělávání obyčejných dětí podstatně lišilo. Obecné a měšťanské školy nesplňovaly představy šlechty o vzdělávání a výchově svých potomků, takže do nich ani nedocházely. Vzdělávání šlechticů probíhalo v zásadě v domácím prostředí, což povolovaly tereziánské školské zákony z roku 1774 i Hasnerův školský zákon vydaný roku 1869.¹¹⁸ Hasnerův zákon prosazoval svobodu vědy a vyučování. Zároveň podle něj byly všechny jazyky rovnoprávné. Podle tohoto zákona získalo školství jistý systém, který u nás přetrval i po roce 1918 až do druhé světové války.¹¹⁹ Tento zákon byl později ještě upraven. Tzv. školská novela, která vyšla roku 1883 a vycházela více vstříc požadavkům církve. Roku 1922 byla tato novela definitivně zrušena. Domácí výuky a jejich pravidel se však nijak nedotýkala.¹²⁰

V raném dětství se o výchovu dětí staraly chůvy. Kolem pátého až šestého roku tuto roli u dívek přebíraly guvernanky, u mužských potomků pak vychovatelé. Nejčastěji

117 Z. BEZECNÝ, *Karel V.*, s. 281-295.

118 Tomáš KASPER – Dana KASPEROVÁ, *Dějiny pedagogiky*, Praha 2008.

119 Tamtéž, s. 97.

120 Tamtéž, s. 98.

se jednalo o vzdělaného člověka, který ovšem nutně nemusel mít pedagogické vzdělání. Výjimkou nebylo ani to, aby tuto pozici zastával duchovní – kněz nebo kaplan. Chůva i vychovatel se všude pohybovali s rodinou, takže byli bráni jako její součást. Tyto osoby s dětmi mnohdy trávily více času než rodiče, proto mezi nimi vznikalo velmi silné pouto. Odchod chůvy a příchod vychovatele byl pro většinu mladých šlechticů nesmírně těžký a nedokázali ho snést. Peter Schönburg-Hartenstain dokonce svoji vychovatelku týral a pokoušel se ji vystrnadit, jen protože nesnesl odchod své milované chůvy.¹²¹

Dále rodina najímala také domácí učitele, kteří dětem poskytovali nejen poznatky běžně vyučované na obecných školách, ale i další informace. Pokud vychovatel či domácí učitel hovořil jinou řečí než jeho svěřenec, jednalo se o výhodu, která přispívala k jazykovému rozvoji mladého šlechtice. Při výběru domácích učitelů se dbalo na vzdělání, zkušenosti, náboženství i politické názory. Důležitá ovšem byla také doporučení jiných rodin.

Domácí výuka byla oproti klasické školní rozšířena například o etiketu, právo nebo rodovou historii a tradici. Ve všech aristokratických rodinách se velký důraz kladl na jazyky. Šlechta v tehdejší době byla velmi kosmopolitní, což se odráželo i ve výchově potomků. Pro Karla VI. byla rodným jazykem čeština, která se v časech, kdy majetky spravoval jeho otec Karel V., stala úředním jazykem na velkostatecích patřících orlické větvi Schwarzenbergů.¹²² Užívání češtiny na veřejnosti bylo pro orlické Schwarzenbergy symbolem českého vlastenectví. Její znalost po svých dětech vyžadoval již Karel III. a tato potřeba přetrvala i v dalších generacích.¹²³ Němčinu Karel VI. ovládal stejně dobře jako svůj mateřský jazyk. Ve šlechtických kruzích v první polovině 20. století němčina stále ještě převládala nad češtinou, takže s ní přicházel do styku již od raného dětství. Často se také účastnil německých divadelních představení.¹²⁴ Je těžké posoudit, který z těchto jazyků pak v dospělosti upřednostňoval, jelikož ve svých literárních projevech a dílech používal oba stejnou měrou. Nepochybně už od dětství znal i základy latiny, bez které by se jako pozdější historik, genealog,

121 Vít POLÁČEK, *Kouzelný svět. Prostor, čas a postavy v příběhu dětství v rodině prince Johanna Schönburg-Hartenstaina*. Diplomová práce JU, České Budějovice 2010, s. 66.

122 Z. BEZECNÝ, *Příliš uzavřená společnost*, s. 55.

123 Týž, *Místo českého jazyka ve vzdělání šlechty ve 2. polovině 19. století*, in: Harald BINDER – Barbora KŘIVOHLAVOVÁ – Luboš VELEK (edd.), *Místo národních jazyků ve výchově, školství a vědě v habsburské monarchii 1867-1918*, Praha 2003 (=Práce z dějin vědy 11), s. 560.

124 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

heraldik a archivář neobešel. Samotná výuka mnohdy probíhala v různých jazycích. Vzhledem k tomu, že se rodina stýkala i s rody, které do Čech přišly z frankofonního prostředí, a do kontaktu přicházela také s anglickou šlechtou, patrně byl Karel VI. veden i k učení těchto jazyků. K tradicím patřila také znalost italštiny. Ta byla v 19. století součástí výuky orlické větve Schwarzenbergů.¹²⁵ Zda patřila i do rozvrhu Karla VI., jeho deníky neprozrazují.

Za součást vzdělávání se považoval také lov, pochůzky na velkostatecích, hra na hudební nástroje a výtvarné umění. To bylo také jedním z důvodů, proč šlechta upřednostňovala domácí výuku. V klasických školách by totiž mladí aristokraté postrádali zaměření výuky na své současné i budoucí potřeby. Chyběla by jim možnost získávat praktické poznatky v ohledu hospodaření, lovení či uměleckých činností i teoretické týkající se práv, ekonomiky a etiky. V tomto ohledu vzdělávání v domácím prostředí nabízelo značnou flexibilitu a rozmanitost. Veřejné školy od 19. století budily u šlechty značnou nedůvěru.¹²⁶ Rodiny pochybovaly o kvalitě vzdělání i přístupu ke studentům. Navíc šlechtická rodina byla prakticky neustále v pohybu. Na jednom sídle se často nezdržela více než několik měsíců. Zapsat tak dítě do nějaké školy se kvůli tomuto stalo velkým problémem, který dokázala vyřešit domácí výuka.

Obvyklé bylo, že se mladí šlechticové tímto způsobem vzdělávali do svých deseti let. Takto vedená výuka je měla připravit na přijímací zkoušky na gymnázium či jinou prestižní vzdělávací instituci. Po přijetí výuka probíhala opět v domácím prostředí s tím, že učitelé z blízké školy za daným žákem mohli docházet a on pak byl povinen se dvakrát ročně dostavit na zkoušky. Druhou možností bylo, že šlechtic nastoupil na internátní školu. I v první polovině 20. století tuto možnost využívalo mnoho rodin. Na internátní škole studovali všichni synové Johanna Schönburg-Hartensteina. Jeden z nich se dokonce dostal na prestižní vzdělávací institut v Kalksburgu u Vídně.¹²⁷ Jiné rodiny volily českou instituci – Strakovu akademii, kde z Karlovy generace studovali například bratři František, Antonín a Zdeněk Bořek-Dohalský.¹²⁸ Oba způsoby studia byly zakončeny maturitní zkouškou, která rovněž probíhala na dané škole.

125 Zuzana VAŠÁKOVÁ, *Vývoj výchovy v rakouských šlechtických rodinách od počátku 19. století do 1. poloviny 19. století*. Rigorózní práce UK, Praha 2012, s. 25.

126 Tamtéž, s. 51.

127 V. POLÁČEK, *Kouzelný svět*, s. 69.

128 Z. HAZDRA, *Šlechta*.

Deníky Karla VI. se o chůvě nezmiňují. Karel si je totiž začal vést až v době, kdy už ji dávno nepotřeboval. Vychovatelem Karla VI. i jeho mladšího bratra Františka se stal orlický kaplan, páter Suda.¹²⁹ Stejně jako v případě jeho otce Karla V., jehož výchovu měl na starosti páter František Pekař, se jednalo o duchovního.¹³⁰ Páter Suda se staral nejen o jejich náboženskou výchovu, ale oba chlapce v raném dětství vzdělával a poskytoval jim základní informace o českých dějinách a rodové historii. Páter Suda se Karlovi a Františkovi věnoval i v jejich volném čase. Často si s nimi hrál a doprovázel je na některých cestách po Čechách i do zahraničí. Byl vzdělaný, zbožný a přísný člověk s pevnými morálními zásadami, který se ke stejným hodnotám snažil vést také schwarzenberské bratry. Za to si od Karla VI. v jeho denících vysloužil nejednu stížnost.¹³¹ I přesto mu však oba chlapci vždy prokazovali potřebnou úctu. Pokaždé si vzpomněli na jeho svátek i narozeniny a nezapomněli ho obdarovat menšími dárky. V žádném případě nedocházelo k takovým problémům jako v případě již zmíněného Petera Schönburg-Hartensteina. Byl to právě páter Suda, kdo v nich probudil nacionální smýšlení, jelikož celá jeho výchova se nesla v duchu ryzího češství.¹³² I když oba bratři nastoupili na gymnázium a starost o jejich studium přebrali jiní domácí učitelé, páter Suda s nimi i nadále trávil nemálo času.

Kromě pátera Sudy se Karel VI. stýkal také s vychovatelem svého otce, páterem Františkem Pekařem, který zůstával ve službách ve službách orlických Schwarzenbergů i po smrti Karla V. a působil jako archivář na Orlíku. Podle deníku je patrné, že páter Pekař rodinu navštěvoval i na jiných sídlech.¹³³

Na výuce Karla VI. se podílelo i několik domácích učitelů, kteří ho také připravili na přijímací zkoušky na gymnázium. Ještě před nástupem na tuto školu mladý aristokrat ovládal kromě češtiny několik dalších cizích jazyků, o čemž svědčí krátké úryvky v němčině či latině, jimiž jsou jeho deníkové záznamy doplněny. Nad míru rozsáhlé znalosti měl také v matematice.¹³⁴

Dne 17. června 1921 skládal Karel VI. první veřejnou zkoušku. Jednalo se o přijímací řízení na Akademické gymnázium v Praze, které pro něj bylo úspěšné. Jak si sám

129 V. ŠKUTINA, *Český šlechtic*, s. 17.

130 Z. BEZECNÝ, *Karel V.*, s. 283.

131 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

132 V. ŠKUTINA, *Český šlechtic*, s. 17.

133 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/2.

134 Tamtéž, VI-6/1.

poznámek, přišla mu tato zkouška příliš snadná.¹³⁵ V tomto ohledu Karel VI. pokračoval v rodinné tradici, jelikož na pražském Akademickém gymnáziu studoval nejen jeho otec Karel V., ale také dědeček Karel IV. a jeho bratr Bedřich.¹³⁶

Výuka nadále probíhala doma. Většinou se Karel VI. učil každý všední den, kromě prázdnin, po dobu šesti hodin, a to především v dopoledních hodinách. Večer se věnoval ještě plnění úkolů. Tato domácí výuka zajisté probíhala podle přesného rozvrhu, Karel VI. si ho však v denících nepoznámek ani se k němu nijak nevyjadřuje. Celkově k tomuto tématu prostřednictvím svých deníkových zápisů poskytuje pouze sporadické informace.

V lednu a v květnu či červnu se Karel VI. musel pravidelně dostavit k písemným a ústním zkouškám. Mimo jiné skládal také zkoušku z kreslení a krasopisu.¹³⁷ První úspěšné přezkoušení na Akademickém gymnáziu Karel absolvoval na konci ledna 1922. Jako odměnu za tento úspěch dostal svou první dýmku a nový luk.¹³⁸

Pokud rodina pobývala v Praze, mohl se Karel VI. účastnit společných hodin. Nejčastěji docházel na vyučování tělesné výchovy. Oblíbil si také fyziku, kde jej fascinoval princip fungování elektřiny a její využití v praxi. Nevynechával ani školní exkurze. Velkým zážitkem pro něj bylo, když se spolužáky navštívil hvězdárnu v Klementinu.¹³⁹

Karlovo studium probíhalo prakticky bez jakýchkoliv problémů. Na zkoušky docházel vždy připravený a odnášel si z nich velmi dobré známky. V červnu roku 1929 na pražském Akademickém gymnáziu také odmaturoval s vyznamenáním.¹⁴⁰

Součástí vzdělávání u Schwarzenbergů bylo právě i vedení deníků. Ty si ostatně vedl také Karlův otec Karel V.¹⁴¹ Mezi zápisy šlechtice v jeho prvním dětském deníku se objevují zásahy jiné osoby, která deník kontrolovala. Nejčastěji byl Karel VI. upozorňován na nevzhledné písmo nebo mu byly opraveny pravopisné chyby, případně se objevují výtky, že si zapomněl události některého dne poznámek.¹⁴² Kontrola vedení deníku je patrná ještě v případě druhého sešitu pocházejícího z první poloviny

135 Tamtéž.

136 Z. BEZECNÝ, *Karel V.*, s. 284.

137 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

138 Tamtéž.

139 Tamtéž.

140 Tamtéž, sign. VI-6/10.

141 Z. BEZECNÝ, *Karel VI.*, s. 282.

142 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

roku 1924, kdy Karlu VI. bylo 13 let. Ve svém třetím deníku z druhé poloviny roku 1924 se dokonce vůči kritice úpravy ohradil, když na poznámku „*ohybné*“ odepsal slovy: „*Co je ti do toho, to je můj deník: hrom do tebe!*“¹⁴³ V dalších sešitech pak už jakékoliv cizí vpisování mizí úplně.¹⁴⁴

4.2 Správa velkostatku

Výchova a vzdělání každého prvorozeného šlechtice byla celé generace zaměřena tak, aby byl později připraven převzít do vlastních rukou správu všech rodových panství, později tedy velkostatků. Nejinak tomu bylo i v první polovině 20. století. Ačkoliv od roku 1919 probíhala pozemková reforma a šlechta přišla o mnoho úrodné i neúrodné půdy či o hospodářské podniky, stále ještě mnoho majetku zůstávalo a následující generace musely být připraveny se o něj postarat stejně dobře a efektivně, jako to činili jejich předkové. Právě proto také mezi výukovými předměty nechybělo právo, ekonomika nebo hospodaření, které byly doplňovány praktickými ukázkami.

Karel VI. byl od počátku vychováván jako dědic rozsáhlého majetku schwarzenberské sekundogenitury. Dědictví po jeho otci spravovali poručníci, kteří se také starali o to, aby Karel VI. své velkostatky poznal, pochopil, jak fungují, a v dospělosti je dokázal sám co nejlépe vést. Nevlastní otec a strýc Bedřich jej brali na běžné cesty po velkostatech, kde pravidelně kontrolovali stav hospodaření.¹⁴⁵ Navštívil také několik zemědělských výstav a hospodářských výstav či veletrhů.¹⁴⁶ V rámci své výchovy musel pomáhat při běžných pracích, což také rozvíjelo jeho schopnosti stát se později dobrým hospodářem. Ani jako aristokrat se nevyhnul například sbírání brambor na poli či sklizení sena.¹⁴⁷ Dokonce se později sám pouštěl nejen do trhání jahod v lese, ale i do jejich pěstování v pařeništi.¹⁴⁸

Patrně díky tomu si k rodovému majetku vybudoval pevný vztah, který se projevil již v dětství. Když v srpnu roku 1922 přišlo několik bouří a vichřice, které zlámaly stromy,

143 Tamtéž, sign. VI-6/2.

144 Tamtéž.

145 Tamtéž, sign. VI-6/1.

146 Tamtéž, sign. VI-6/4.

147 Tamtéž, sign. VI-6/1.

148 Tamtéž.

aktivně se účastnil sčítání škod, vedl si jejich evidenci a podle zápisů v jeho deníku lze usoudit, že ho tato situace velmi trápila. Stejně tak si dělal velké starosti, když v říjnu téhož roku přišla velká voda.¹⁴⁹

Zaznamenal ovšem i přínosné změny na svých velkostatecích, jako byla elektrifikace rodového sídla sekundogenitury – zámku Orlík, která proběhla roku 1923, nebo nalezení staré freskové výzdoby v přízemí orlického zámku a její následná oprava.¹⁵⁰

Roku 1922 si Karel VI. začal všimnout také politických událostí, které měly dopad na majetek šlechty. První postřeh probíhající pozemkové reformy si zaznamenal 27. července 1922 a jasně k tomu vyjádřil i svůj negativní postoj: „*Pozemkový úřad chce vzít Friedland¹⁵¹, což je pitomé.*“¹⁵² Další zmínky k tomuto tématu už ale v denících schází.

4.3 Náboženství a postoj k víře

Spojení mezi šlechtou a katolickou církví přetrvávalo i v 19. a v první polovině 20. století. Ačkoliv v drtivé většině případů už šlechta nedržela patronát u určitých farností, jejich podpora trvala i nadále. Na všech rodových sídlech se stále nacházely zámecké kaple, které byly hojně využívány. Rodina celoročně zaměstnávala také kaplana, který v této kapli nejen sloužil mše, ale často také dohlížel na duchovní růst šlechtických potomků.

Orličtí Schwarzenbergové vždy byli katolického vyznání. Tato konfese v rodině přetrvávala po dlouhé generace. Mladí aristokraté byli už raného dětství vedeni k začlenění do církevního života. Otec Karla VI. byl již v mládí hluboce věřící člověk, což se výrazně projevovalo i na jeho morálních zásadách.¹⁵³ Také rod Kinských se hlásil k římskokatolické církvi, takže druhým sňatkem Karlovy matky nevznikl žádný rozpor v ohledu náboženské výchovy.

149 Tamtéž.

150 Tamtéž.

151 Toto místo bylo v té době majetkem rodu Clam-Gallas, ze kterého pocházela matka Karla VI.

152 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

153 L. OURODOVÁ, *Vira*, s. 529-538.

Podle rodové tradice byl Karel VI. už od dětství veden ke zbožnosti, a to nejen svým vychovatelem páterem Sudou, ale také svými rodiči, kteří jej brávali na pravidelné mše a občas i na poutní místa. Uvědomoval si důležitost církevních svátků, náboženských míst a světců. Velkou úctou projevoval zejména patronovi rodu Schwarzenbergů – sv. Janu Nepomuckému.

Karel si do deníku pravidelně zapisoval, kdy byl u zpovědi, i následné svaté přijímání. Někdy se mše účastnil také jako ministrant.

Dne 6. prosince 1922 si do deníku zaznamenal zvolení papeže Pia XI. jako velkolepou událost.¹⁵⁴

Ke svatému biřmování Karel VI. přistoupil společně se svým bratrem Františkem 30. dubna 1927. Tento obřad provedl arcibiskup. Kmotrem Karla VI. se stal jeho strýc František Kinský,¹⁵⁵ po kterém také převzal biřmovací jméno.¹⁵⁶

Karel VI. nad duchovními otázkami skutečně hluboce uvažoval. Nikdy se nedopustil žádné kritiky římskokatolické církve. Přestože byl katolík, nikdy neodsuzoval jiné křesťanské církve. Jedinou výjimkou bylo husitství, na které několikrát vyjádřil svůj negativní názor, a to jak z hlediska duchovního, tak z toho historického.¹⁵⁷ Výhrady měl také proti židům a jejich vyznání, ačkoliv v tomto případě se jednalo spíše o politické stanovisko, nežli duchovní.¹⁵⁸

4.4 Rodinné vztahy a jejich vliv na výchovu

Myšlenky nového způsobu výchovy a přístupu k dětem se objevily ve střední Evropě už v době osvícenství, a to především díky pedagogicko-filozofickému dílu Jeana-Jacquesa Rousseaua nazvaném *Emil čili o výchově*. Na počátku 19. století došlo ke značné změně v přístupu k dětem, které už nadále nebyly brány jako „malí dospělí“, ale dostalo se pochopení jejich specifickým potřebám. Změna přišla také v ohledu

154 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

155 Pravděpodobně se jednalo o mladšího bratra Zdenko Radslava Kinského.;
Aleš VALENTA, *Dějiny rodu Kinských*, České Budějovice 2004.

156 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/7.

157 Tamtéž.

158 Tamtéž, sign. VI-6/8.

přístupu rodičů ke svým dětem, které vstupují více do popředí jejich zájmů. Potomky šlechticů už neměli na starost jen chůvy, vychovatelé a učitelé. Do jejich života a vzdělání totiž začali ve větší míře zasahovat i rodiče. V některých rodinách se dokonce objevily případy, že jeden z rodičů byl zároveň jeho domácím učitelem, alespoň tedy v některých předmětech. Myšlenky správné výchovy se měnily v průběhu celého 19. století. Na začátku 20. století se pak u aristokratických vrstev ve stylu výchovy objevily dvě tendence. První byla snaha zachovat tradiční hodnoty, jimiž se daný rod řídil již po generace, v případě druhé se jednalo o pokus držet krok s moderní dobou a novým stylem života.¹⁵⁹ To postupně přešlo v model dnešní klasické rodiny, který se ve šlechtických kruzích objevil kolem poloviny 20. století, kdy se aristokracie pod vlivem politické situace v dané době stáhla do pozadí a začala klást větší důraz na rodinný život.¹⁶⁰ V drtivé většině případů v této době už děti šlechticů nestudovaly jako privatisté, ale byly zapisovány do normálních škol a volily si povolání podle toho, co skutečně chtěly dělat, nikoliv podle toho, co jim určovala rodinná tradice. Vědomí příslušnosti k určitému rodu však i nadále přetrvávalo.¹⁶¹

I přes zvýšený zájem rodičů o své potomky bylo v první polovině 20. století samozřejmostí přenechat primární výchovu vychovatelům a domácím učitelům. Do jaké míry do toho zasahovali sami, to si určovala každá rodina podle svého vlastního uvážení, přičemž velkou roli opět hrála rodová tradice a zvyky. Na tom pak záviselo to, do jaké míry mohou své dítě ovlivňovat, ať už v ohledu životních hodnot, náboženství nebo politického smýšlení, a kolik zkušeností mu mohou předat. Už jen proto se objevovala tendence zasáhnout do výchovy dítěte v co největší míře. Neplatilo to ovšem ve všech aristokratických rodinách. Například Karlova vrstevnice Cecilia Sternbergová, rozená Reventlow-Crimini, si ve svých pamětech posteskla, že rodiče vídala vždy jen na chvíli odpoledne, přičemž je nezajímalo, jak se o ně chůva stará a že užívá tělesné tresty.¹⁶² V některých případech však pozornost a přísná výchova vyžadující kázeň a pořádek vypěstovala u mladých šlechticů touhu po rebelii a chuť vzepřít se řádu. Příkladem toho je Peter Schönburg-Hartenstein, který na internátní škole i v domácím prostředí nejednou porušil zásady slušného chování.¹⁶³

159 Z. VAŠÁKOVÁ, *Vývoj*, s. 46-47.

160 Tamtéž, s. 50.

161 Tamtéž.

162 Cecilia STERNBERGOVÁ, *Cesta. Paměti české aristokratky*, Praha 2002, s. 261.

163 V. POLÁČEK, *Kouzelný svět*, s. 74-75.

Na formování osobnosti Karla VI. měli jeho rodiče, především nevlastní otec, značný vliv, což je patrné už v jeho dětských denících. Mladý šlechtic od něj přejímal společenské chování, způsoby vystupování i morální zásady.

Karel VI. přišel o svého otce, když mu byly pouhé tři roky. Sám na něj žádné vzpomínky neměl a poznal ho jen díky vyprávění rodiny. Když mu bylo necelých deset let, jeho ovdovělá matka Eleonora, rozená Clam-Gallasová, se znovu provdala za Zdenko Radslava Kinského. Dle deníkových zápisů lze usoudit, že vztah malého Karla VI. se svým nevlastním otcem byl zcela bezproblémový. Karel svého otčima označoval familiárním oslovením „Papi“.¹⁶⁴ Na jeho vlastního otce se však v deníku objevují malé upomínky, a to především ve dnech, kdy by Karel V. oslavil další narozeniny, a na výročí jeho předčasného úmrtí.

Na nedostatek zájmu ze strany rodičů si Karel VI. rozhodně nemohl stěžovat. Pravidelně dostávali informace o jeho studijních výsledcích. Za své vynikající výsledky při studiu byl také vždy patřičně odměněn.¹⁶⁵ Právě odměna totiž bývala jedním z nejlepších výchovných prostředků a motivovala dítě k dalšímu snažení.

Druhým sňatkem Karlovy matky se ještě více rozrostl kruh blízké i vzdálenější rodiny, se kterou se pravidelně stýkal. Bezpochyby všichni tito příbuzní měli na něj a na vývoj jeho osobnosti určitý vliv.

Karel VI. si velmi oblíbil matku Zdenko Radslava Kinského. Dne 29. června 1922 si do deníku poznamenal: „*Byli jsme u svačiny v Chlumci. Matka Papiho byla moc štědrá a výborně nás hostila. Mám ji rád.*“¹⁶⁶ S jeho otcem už patrně tak vřelé vztahy neměl, což lze usuzovat dle velmi sporadických zápisů týkajících se jeho osoby. Většinou se zmiňuje pouze o tom, že „*otec Papiho je zdrav*“ či se mu „*dobře daří*“. Ostatní příslušníky rodu Kinských označoval jako *tety* a *strýce*. Karel VI. ve svých denících uvádí pouze křestní jména či přezdívky příbuzných, aniž by uvedl příslušnost k rodu, proto je velmi těžké přesněji určit, o jaké osoby se vlastně jedná.

Celé dětství Karel VI. prožíval po boku svého o dva roky mladšího bratra Františka, který se pro něj stal tím nejvěrnějším přítelem.¹⁶⁷

164 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

165 Tamtéž.

166 Tamtéž.

167 V. ŠKUTINA, *Český šlechtic*, s. 17.

21. března 1924 se narodil Karlův nevlastní bratr Václav Norbert Kinský. O čtyři dny později se Karel VI. zúčastnil jeho křtu v Praze.¹⁶⁸ Narození nevlastní sestry Evženie zaznamenáno nemá, jelikož deník z doby, kdy přišla na svět, sám Karel VI. ztratil.¹⁶⁹ Narození nevlastního bratra Radslava ze dne 14. června 1928 už však v Karlově deníku zachyceno je.¹⁷⁰ Na rozdíl od svého vlastního bratra Františka svým nevlastním sourozencům Karel VI. ve svých denních záznamech mnoho pozornosti nevěnoval. Patrně to bylo kvůli velkému věkovému rozdílu, který mezi nimi byl.

Velmi dobrý vztah měli oba bratři se strýčkem Bedřichem, bratrem jejich dědečka Karla IV. Časté návštěvy u něj v Tochovicích nebo na zámku v Čimelicích si Karel VI. velmi užíval.¹⁷¹ Bedřich se svou ženou Christinou, rozenou Schönbornovou, nikdy neměli děti. Christina oba své synovce velmi rozmazlovala. Karlův bratr František dokonce vzpomíná, že když jednou jako malí stonali a nemohli ven, objednala jim z Turnovska krabici s pískem, aby v něm mohli hledat české granáty.¹⁷² Bedřich často přijížděl na Orlík, kde také trávil s Karlem VI. velké množství času.¹⁷³

Karel vnímal i příslušníky hlubocko-krumlovské větve Schwarzenbergů jako své blízké příbuzné. Návštěvy na Hluboké ovšem nebyly časté, pravidelně se však s touto částí rodiny setkával na významných akcích, mezi nimiž byly na prvním místě lovy a štvanice.

Karel VI. se často zmiňoval o *Baronce*, se kterou strávil on i jeho bratr mnoho času. Velmi často za rodinou přijížděla, a dokonce oba bratry brávala na procházky i delší výlety. Jelikož však není tato osoba nijak blíže specifikována, ani nikdy nebylo uvedeno její jméno nebo původ, nelze určit, o koho se jedná.

168 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/2.

169 Tamtéž, sign. VI-6/5.

170 Tamtéž, sign. VI-6/8.

171 Tamtéž, sign. VI-6/1.

172 V. ŠKUTINA, *Český šlechtic*, s. 13-15.

173 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

4.5 Dětský svět Karla VI. ze Schwarzenbergu

Dětský svět ve šlechtických kruzích nebyl jen o učení a plnění povinností. Potomci aristokratů měli i svůj volný čas, který mohli vyplnit činnostmi, které sami uznali za vhodné. Jejich záliby byly značně rozmanité, čítaly hraní s vrstevníky, sportovní aktivity, uměleckou činnost i návštěvy společenských událostí. Silnou tradici měl také lov či jezdeckví.

Většinu svého volného času Karel trávil se svým o dva roky mladším bratrem Františkem. Pod dohledem pátera Sudy chodili na procházky do přírody nebo do lesů střílet drobnou zvěř. Jejich oblíbenou společnou zálibou byly modely lodí. Ty nejčastěji dostávaly jako dárky, ale někdy se je pokoušeli sami vyrobit. V náplni jejich volného času pak nechyběly míčové hry, plavání a v zimě bruslení nebo sáňkování.¹⁷⁴ Volné chvíle Karel VI. vyplňoval také lekce tance a od ledna 1923 za ním docházel učitel šermu Grossmann.¹⁷⁵ Někdy se také věnoval fotografování přírody či památek.¹⁷⁶

Sportovním aktivitám se věnovala celá rodina. V zahradách zámku bratři hrávali se svými rodiči kriket nebo tenis. Na sídle orlických Schwarzenbergů v Čimelicích se dokonce nacházel tenisový kurt a hřiště na kriket.¹⁷⁷ V doprovodu svého nevlastního otce navštěvovali běžecké závody i fotbalová utkání.¹⁷⁸

Ještě v 19. století se dbalo na to, aby děti aristokratů pobývaly především ve společnosti jiných mladých šlechticů. Pro některé rody bylo přímo nepřipustné, aby si jejich potomci hráli s dětmi z vesnice či města. Na přelomu 19. a 20. století však tento jev zcela mizí.

Karel VI. se se svým bratrem většinou pohyboval v okruhu dětí šlechticů, kteří přijížděli za jeho nevlastním otcem. Nejčastěji se jednalo právě o jeho příbuzné z matčiny i otcovy strany. Nebylo však výjimkou, že se účastnili her s dětmi, které neměly šlechtický původ.¹⁷⁹ Bruslení, sáňkování či v létě koupání v rybnících se prostě neobešlo bez toho, aby si kolem sebe Karel VI. nevytvořil okruh kamarádů z blízkého okolí rodového sídla.

174 Tamtéž, sign. VI-6/2.

175 Tamtéž, sign. VI-6/1.

176 Tamtéž, sign. VI-6/2.

177 V. ŠKUTINA, *Český šlechtic*, s. 56.

178 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

179 Tamtéž.

K dětství samozřejmě patřily hračky. U šlechty se vždy dbalo na to, aby kromě zábavy splňovaly také výchovné a vzdělávací účely. V brzkém věku byla oblíbená plyšová zvířátka a látkové panenky. Později si děti nejčastěji hrávaly se zmenšeninami nádobí, figurkami zvířat, dívky s panenkami a chlapečci s vojáčky, vozíky a autíčky. Hračka často bývala odměnou za úspěch či dárkem k narozeninám i k svátku.

Velkou zálibou mladého aristokrata byly bezesporu také knihy. K desátým narozeninám dostal knihu od Julese Verna, ze které měl velkou radost. Knihy nechyběly na seznamu dáreků ani k Vánocům nebo ke svátku. Několikrát se také zmínil o četbě Iliady, kterou si půjčoval v knihovně chlumeckého zámku a jejíž příběh na něj udělal velký dojem.¹⁸⁰ Karel VI. četl nejen knihy psané česky, ale i cizími jazyky. Nejčastěji tedy šlo o německy psané příběhy, občas i o anglickou literaturu v originále. Ve svých třinácti letech například přečetl *The Talisman* od Waltera Scotta.¹⁸¹ Jako jeden z nejhorších trestů mu byl udělován zákaz čtení na několik dnů.¹⁸² Stejnou radost jako knihy Karlovi přinášely také četné návštěvy koncertů vážné i duchovní hudby, biografu, divadla, varieté nebo muzea, které rozšiřovaly jeho zájem o vzdělání, vědu a kulturu.

V tomto ohledu na něj měli velký vliv také přátelé Zdenko Radslava Kinského. Díky němu měl Karel VI. možnost se pravidelně setkávat s Josefem Kořenským¹⁸³, jedním z nejvýznamnějších cestovatelů té doby. O jeho slavných cestách se tak dozvěděl přímo od něj a měl možnost si prohlédnout i jeho soukromou sbírku předmětů, které na těchto cestách nashromáždil. V březnu roku 1923 Karel VI. navštívil malíře Ferdinanda Engelmüllera, u nějž viděl „*dva začaté obrazy a mnoho krásných hotových.*“¹⁸⁴ Když ve službách Schwarzenbergů působil výtvarník a karikaturista Vilém Raichmann, Karel VI. se setkával také s ním. Obdivoval především jeho malby koní.¹⁸⁵ Od roku 1922 pak rodinu pravidelně navštěvoval historik Josef Pekař, jenž byl přítelem Zdenko Radslava Kinského.¹⁸⁶

180 Tamtéž, sign. VI-6/3.

181 Tamtéž.

182 Tamtéž, sign. VI-6/1.

183 Josef Kořenský (1847-1938) byl český cestovatel a spisovatel. Své cesty podrobně popsal v několika rozsáhlých dílech, čímž české společnosti přiblížil a málo známá místa a země.

Jan CHOVANĚČEK, *Přínos Josefa Kořenského (1847-1938) k rozšiřování obzorů české společnosti*, Hradec Králové 2000.

184 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

185 Tamtéž, sign. VI-6/5.

186 Tamtéž, sign. VI-6/1.

Součástí světa mladého aristokrata byl také lov. Tato aktivita měla dlouhou tradici nejen u orlických Schwarzenbergů, ale v celé šlechtické společnosti. Lov byl pro některé z nich obrovskou a celoživotní vášní. Zároveň se jednalo o určitou formu rodové tradice i osobní reprezentace, způsob zábavy a společenského vyžití. Zejména v podzimních měsících se za tímto účelem na jednom sídle scházelo i několik rodin z okruhu příbuzných a nejbližších přátel, aby společně vyrážely na hon do přilehlých obor, čímž se lovecká sezóna prakticky stávala společenskou událostí. Nebylo výjimkou, aby při loveckých sešlostech docházelo k diplomatickým jednáním. V neposlední řadě lov také tvořil součást obživy, jelikož na jídelnících panstva se nejčastěji objevovala právě zvěřina. Kvůli pozemkové reformě musel být lov v první polovině 20. století značně omezen. Do záboru zabavené půdy totiž spadaly mnohdy celé obory, v nichž zvěř pobývala. Přesto tato tradice nezmizela úplně.

Karel VI., stejně jako jeho předci, se honů účastnil od svého dětství. Zpočátku ne aktivně, ale jako pozorovatel. S oblibou si zaznamenával ulovené kusy, jejich váhu a kdo dané zvíře skolil. Pokud nebyla zrovna lovecká sezóna, pravidelně se svým nevlastním otcem objížděl obory, které i přes probíhající pozemkovou reformu stále zůstávaly v jejich vlastnictví, aby mu pomáhal kontrolovat stav zvěře.

Svou první loveckou zbraň dostal už v pouhých deseti letech a společně se svým bratrem Františkem se učili střílet na drobnou zvěř, především tedy na veverky, vrány či sojky.¹⁸⁷ Začínat se střelbou v brzkém dětském věku rozhodně nebylo ničím zvláštním. I Karlův otec dostal svoji první zbraň v deseti letech, kdy z ní také poprvé vystřelil a začal své lovecké zkušenosti trénovat na menších zvířatech.¹⁸⁸ Zpočátku nebyl Karel VI. příliš dobrý střelec. Často se stávalo, že minul nebo zvíře pouze postřelil a ono následně uteklo. Jeho první obětí se stala veverka, kterou si dokonce nechal vycpat. Někdy také s bratrem, nevlastním otcem nebo strýcem docházeli na střelnici, kde se Karel VI. učil střílet pod tamějším dohledem.¹⁸⁹ Dne 11. srpna 1924 skolil svého prvního zajíce.¹⁹⁰

S lovem bylo neodmyslitelně spjata jezdeckví. Kůň doprovázel šlechtice po celá staletí. Jízda na koni nebyla jen způsobem přepravy z jednoho místa na druhé,

187 Tamtéž, sign. VI-6/2.

188 Z. BEZECNÝ, *Příliš uzavřená společnost*, s. 119-120.

189 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/2.

190 Tamtéž, sign. VI-6/3.

ale zároveň i velmi oblíbeným sportem, který přetrval i do doby automobilů. Na každém sídle se nacházely stáje, každý rod se mohl pochlubit několika výstavními kusy. Nebyl šlechtic, který by koně nevlastnil a jízdu na něm perfektně neovládal. V 19. století se staly velkou módou koňské dostihy a s počátkem 20. století tato móda rozhodně nemizí. Pro šlechtu byl tento sport lákavý nejen na pohled, ale dokonce se do něj aktivně zapojovala. Někteří pak na své favority i rádi sázeli.

Karel VI. na koni jezdil už od svého dětství. Naučil jej to jeho nevlastní otec Zdenko Radslav Kinský a společně se vydávali i na různé projížďky. O koně v Chlumci nad Cidlinou rozhodně nebyla nouze. Karlův bratr František dokonce chlumeckou oboru nazval „*koňským rájem*“.¹⁹¹ Také v rodě Schwarzenbergů byla zachována dlouhá tradice chovu koní. Kromě lidí, kteří byli zaměstnáni speciálně k tomu, aby se o tato zvířata starali, byly za péči o ně zodpovědné i děti. Karel VI. moc dobře věděl, že po každé projížďce musí koně zase ustájit, vyhřebelcovat a nakrmit.¹⁹²

Nedílnou součástí šlechtického života bylo cestování. Dalo by se říct, že cestování vlastně určoval jistý rytmus průběhu celého roku. Rodina na jednom sídle obvykle strávila jen několik měsíců, než se přesouvala dál. Zima se nesla v duchu společenských událostí, jako byly plesy, divadelní představení nebo koncerty. Aristokratické rodiny se za těmito účely sjížděly do Prahy i do Vídně, podle toho, kde se nacházel jejich rodový palác. V letních měsících si užívaly klid na venkovských sídlech a zámečcích, zatímco podzim už se nesl ve znamení lovů a honů.

Karel VI. nepřejížděl jen mezi rodovými sídly, přičemž nejvíce času strávil na Orlíku, v Tochovicích či Čimelicích, ale navštěvoval také sídla patřící chlumecké větvi rodu Kinských, z níž pocházel jeho nevlastní otec. Zámek Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou se hned po Orlíku stal jeho druhým domovem, stejně jako palác v Praze. Sám se v denících nikdy nevyjádřil, jak tento kočovný život vlastně vnímal. Ani si nikdy nepostěžoval, že musí zase odjet jinam. Jeho bratr František na něj ovšem vzpomíná následovně: „*Když se naše matka znovu provdala za Zdenko Radslava hraběte Kinského, tak jsme žili jako cikáni; každou chvíli jinde. Naše matka nás nikdy nikde nechtěla nechat samotné jen s gubernátorem, a tak jsme furt vandrovali.*“¹⁹³

191 V. ŠKUTINA, *Český šlechtic*, s. 15.

192 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

193 V. ŠKUTINA, *Český šlechtic*, s. 15.

Dále se Karel VI. musel účastnit návštěv všech příbuzných a přátel rodičů. Ačkoliv si Karel VI. na „život v pohybu“ a časté přesuny patrně zvykl a někdy se na určitá místa přímo těšil, samotný průběh cesty nenesl příliš dobře. Téměř při každé delší cestě si stěžoval na velké nevolnosti.¹⁹⁴

Ačkoliv už se dávno nejezdívalo na tzv. kavalírské cesty, návštěvy cizích zemí stále byly pro mladé šlechtice nesmírně důležité z hlediska získávání nových a zkušeností. Ze zahraničních zemí, kromě Rakouska, kde pravidelně pobýval s rodinou ve Vídni, Karel VI. navštívil například Německo, Švýcarsko a Lichtenštejnsko.¹⁹⁵ Během cestování si všímal především historických památek, kultury a přírody, někdy jej však zaujalo i hospodářství dané oblasti.

Už od dětství se také Karel VI. se svými rodiči účastnil společenských akcí, mezi něž spadaly také slavnostní plesy a bály. Dne 3. března 1924 měl například možnost zúčastnit se maškarního bálu na americkém velvyslanectví v Praze, který se nesl v duchu 18. století, což byl pro mladého šlechtice velký zážitek.¹⁹⁶ O rok později pak Karlův otec sám pořádal maškarní bál ve stylu dálného východu, kterého se Karel VI. rovněž zúčastnil.¹⁹⁷ Všechny tyto společenské události byly určeny primárně dospělým, nikoliv dětem. U Schwarzenbergů totiž nikdy nevznikla tradice pořádat tzv. dětské plesy či plesy adolescentů, popřípadě dětské přesnídávky, kde by se mladý šlechtic pohyboval čistě ve společnosti aristokratických dětí přibližně stejného věku, jako tomu bylo například v rodině Schönburg-Hartenstein. Díky těmto událostem děti získávaly společenské návyky a měly alespoň částečně možnost přiblížit se světu dospělých. Potomci Johannese Schönburg-Hartensteina se jich účastnili pravidelně. Patrně to bylo dáno především postavením jejich otce, který působil jako zahraniční velvyslanec Rakouska-Uherska, a jakákoliv společenská událost se pro něj stávala příležitostí vyřizovat své diplomatické povinnosti a závazky vůči zemi. Navíc se jednalo o rodovou tradici, která se v rodině držela po několik generací.¹⁹⁸

Jistý rytmus průběhu roku dodávaly také církevní svátky nebo různá výročí a životní jubilea všech členů rodiny. Svátky měly pro celou Karlovu rodinu především duchovní význam. Ať už se jednalo o ty velké, jako byly Velikonoce či Vánoce, nebo i ty menší,

194 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/2.

195 Tamtéž, sign. VI-6/4.

196 Tamtéž.

197 Tamtéž.

198 V. POLÁČEK, *Kouzelný svět*, s 46-47.

byl Karel VI. veden k tomu, aby je chápal především jako oslavu Boha a prvotně v nich viděl náboženskou podstatu, a to přesně tak, jak ji určovala římskokatolická církev.

Slavení Velikonoc a Vánoc se i ve šlechtických rodinách pojilo s mnoha tradicemi dodržovanými po generace. Sváteční dny převážně začínaly účastí na mši v kostele. Následně se rodina scházela u slavnostního oběda, při kterém mnohdy hostili nějakou návštěvu, či sami byli pozváni ke svým příbuzným.

Na Velikonoce dodržovali zvyk, kdy děti sbíraly vajíčka schovaná v okolí zámku.¹⁹⁹ Mnohem zajímavější tradice však Karlova rodina dodržovala během zimních svátků. Mikulášskou nadílku děti většinou nacházely 6. prosince na stole. Následně v některé prosincové dny chodily koledovat. Už od dětství se Karel VI. učil myslet na druhé. O Vánocích se v denících objevují záznamy, že rodina kupovala cukroví pro chudé děti.²⁰⁰ Chudině také strojili stromek, na kterém byly nejen drobné pochutiny, ale i dárky. Karel VI. se zdobení vždy aktivně účastnil, a dokonce na něj se svým bratrem Františkem vyráběl ozdoby.²⁰¹ Z dnes známých zvyků bývá v denících zmiňováno lití olova. Neprobíhalo ovšem na Štědrý den, nýbrž na Silvestra.²⁰²

Důvod k oslavám nastával i při jiných situacích, mezi které patřily narozeniny, jmeniny, případně další významné životní události. K tomu pak patřilo obdarovávání. Nejčastějším dárkem bývaly knihy, sladkosti, na Vánoce sušené ovoce, hračky, malířské a psací potřeby. Děti pak druhé obdarovávaly vlastnoručně zhotovenými věcmi.

Když 31. prosince 1922 František přistoupil k prvnímu svatému přijímání, Karel VI. mu daroval knihu modliteb.²⁰³ Matku také obdaroval knihou, kterou sám napsal na psacím stroji, ku příležitosti narození svého nevlastního bratra Norberta.²⁰⁴ Na Vánoce roku 1924 jí pak jako dárek vyrobil Betlém.²⁰⁵

Velkolepě probíhaly svatby i oslavy narozenin. Dne 26. července 1924 oslavil jeho dědeček z matčiny strany, František Clam-Gallas²⁰⁶, sedmdesáté narozeniny, což Karel VI. ve svém deníku zaznamenal jako velkolepou událost, k jejíž příležitosti

199 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

200 Tamtéž.

201 Tamtéž, sign. VI-6/4.

202 Tamtéž, sign. VI-6/1.

203 Tamtéž.

204 Tamtéž, sign. VI-6/2.

205 Tamtéž, sign. VI-6/4.

206 František Clam-Gallas byl poslední mužský příslušník rodu Clam-Gallasů.; Milan SVOBODA, *Franz hrabě Clam-Gallas. Obrysy portrétu*, Liberec 2019.

se rodina nejprve zúčastnila mše, následně velkého oběda, po němž jednotliví účastníci pronášeli blahopřání, nechyběl ani slavnostní průvod na počest oslavence a divadlo, v němž jednu roli ztvárnil Karel VI. i jeho bratr František.²⁰⁷

4.6 Záliba v historii

Jako u každého šlechtice také v případě Karla VI. byla náplní výuky historie země a dějiny rodu. U Karla však pouhá studijní povinnost brzy přerostla v zálibu, která se následně v dospělosti změnila v profesi.

Zájem o historii v mladém aristokratovi patrně probudil jeho nevlastní otec. Zdenko Radslav Kinský se historií sám zabýval. Kromě almanachu českých šlechtických rodů sepsal také dějiny vlastního rodu nazvané *Rod Kinských na Chlumci*. Předmluva této knihy pochází z pera rodinného přítele Zdenko Radslava a předního českého historika Josefa Pekaře.²⁰⁸

Historie ve šlechtických kruzích byla jedním z nejdůležitějších vyučovacích předmětů. Od mladých aristokratů se očekávala nejen znalost českých a světových dějin, ale také znalost historie vlastního rodu. Prostřednictvím té se udržovala jistá historická paměť a tradice. Důraz byl kladen především na to, aby si šlechtic už od mládí dobře uvědomil, z jaké rodiny pochází a jaké zásluhy nesou jeho předci napříč celými dějinami. U Karla VI. ze Schwarzenbergu byl ale tento zájem mnohem rozsáhlejší.

První podněty tomu zajisté daly návštěvy historických památek, kdy nejen vnímal a obdivoval jejich krásu, ale uvědomoval si i jejich význam. Při četných pobytech v Praze jej Zdenko Radslav Kinský seznamoval s místy, kde se psaly české dějiny. Karel VI. pravidelně navštěvoval Rudolfinum, Klementinum, Vyšehrad i jiné skvosty Prahy.²⁰⁹ Časté byly také návštěvy muzea, kde Karla zajímala především česká historie, a to nejen z hlediska politických dějin, ale také těch kulturních či hospodářských. Již v dětství si všímal různých pečetí, znaků a praporů: „*Odpoledne jsme byli*

207 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/3.

208 Z. R. KINSKÝ, *Rod Kinských na Chlumci*, Chlumeck nad Cidlinou 1930.

209 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/3.

v městském muzeu. Díval jsem se na knihy a obrazy a památky politické, ale zajímavější byly památky cechů. Tu byly korouhve a štíty; vývěsní odznaky, pečetě a listy zdobené znaky a výsady.²¹⁰ Postupně si Karel VI. začal historii různých míst i budov zaznamenávat. Nejprve tedy velmi stručně, později těmto popisům věnoval i několik stránek. Získané informace i propracované popisy historické architektury doplňoval různými nákresy. K tomu následně přibyly i podrobné, umělecky zdařilé kresby erbů.

Při účasti na mších si Karel VI. všímal stavby a interiéru daného kostela, přičemž hodnotil uměleckou i historickou hodnotu místa. Mnoho záznamů se týká právě podobných popisů chrámů a kaplí včetně jejich vybavení.

Rodová historie navíc Karla VI. obklopovala pokaždé, když pobýval na jakémkoliv sídle orlických Schwarzenbergů. Nejznatelnější to však bývalo na Orlíku. Zámek byl už v tehdejší době jistým muzeem jeho předků, na které upomínaly jejich portréty i předměty osobní povahy či různé sbírky. Mezi těmi bezpochyby vynikala ta, kterou vytvořil maršálek Karel I. Filip a obsahovala vojenská vyznamenání, uniformy i jiné předměty z období válek s Napoleonem. Dozajista vzácným artefaktem byla plastická mapa slavkovského bojiště, kterou jeho prapředkovi podle rodové legendy daroval sám Napoleon, přičemž do ní vlastní rukou napsal poznámky.²¹¹

Dne 25. srpna 1921 se Karel zmínil: „*Piši Františkovi dějepisnou knihu.*“²¹² Tu Františkovi patrně věnoval 4. října téhož roku k jeho svátku.²¹³

Už v dětství se Karel VI. poprvé setkal s Josefem Pekařem, který se později stal jeho učitelem a měl velký vliv na jeho vnímání dějin. Josef Pekař byl dobrým přítelem Zdenko Radslava Kinského, takže jeho návštěvy na zámku v Chlumci nad Cidlinou nebyly nijak výjimečné. Společně s ním Karel VI. podnikl několik vlastivědných procházek.²¹⁴ Už tehdy si Pekař všiml Karlova zápalu pro historii a viděl v něm velmi nadějného studenta tohoto oboru. Byl to právě Josef Pekař, kdo Karlovi VI. vysvětloval pozemkovou reformu²¹⁵ a neopomněl přidat i svůj názor na ni. Přesvědčoval ho i o nepravosti Zelenohorského a Královéhradeckého rukopisu.²¹⁶

210 Tamtéž, sign. VI-6/2.

211 V. ŠKUTINA, *Český šlechtic*, s. 33-34.

212 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

213 Tamtéž.

214 Tamtéž.

215 Josef PEKAŘ, *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*, Praha 1923.

216 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/8.

V pozdějších letech začal Karel VI. číst knihy o historii. Tehdy nepreferoval žádné specifické dějinné období – mezi přečtenými knihami se objevují témata od starověku až po 19. století.

Jeho bratr František se později vyjádřil, že „*Karel byl již od dětství ‚starým člověkem‘ – vědec a historik ve svých zájmech*“.²¹⁷

4.7 Politika a vývoj politického myšlení

V mládí se začaly formovat také politické názory Karla VI. Velký vliv na utváření politického postoje šlechtice měla především rodina – v případě Karla VI. to byl hlavně jeho nevlastní otec a strýc Bedřich – a prostředí, z něhož pocházel, či způsob výchovy. Karla VI. v tomto ohledu velmi ovlivňovala hluboce zakořeněná víra a příklon k římskokatolické církvi i jeho vychovatel páter Suda.

Je patrné, že k zájmu o politické dění byl veden už od dětství. Zdenko Radslav Kinský, strýc Bedřich i páter Suda mu často o politických událostech předčítali z novin. Díky svému nevlastnímu otci se také již v jedenácti letech zúčastnil pohřbu Aloise Rašína, který se konal 21. února 1923.²¹⁸

O domácí politiku se Karel VI. začal zajímat kolem čtrnáctého roku života. V té době se k ní rovněž, ze začátku jen velmi stručně, vyjadřoval.²¹⁹ Jednalo se pouze o zmínky, které četl v novinách nebo slyšel od někoho z příbuzných. Později k tomu začala přibývat i jeho vlastní názory na danou situaci, které příležitostně doplňoval vlastními satirickými obrázky. Navíc postupně vzrůstal také jeho zájem o orientaci v politice zahraniční, především tedy té středoevropské. Nikdy nevynechal příležitost se o politické situaci dozvědět více informací nebo se setkat s předními státními představiteli či diplomaty.

Dne 13. května 1926 se Karel VI. například setkal s egyptským velvyslancem Mahmúdem Sabitem, kterého na návštěvu Československé republiky doprovodila jeho žena. Více než politický smysl tohoto pobytu mladého šlechtice zaujala to, jak oba

217 V. ŠKUTINA, *Český šlechtic*, s 15.

218 SOA, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.

219 Tamtéž, sign. VI-6/4.

manželé působili: „*A tu náhle vstoupili do dveří: Byl to egyptský vyslanec Mahmot Sabit a jeho žena Fatima Sabitová. On je menší tlustý člověk, holohlavý, ona je malinká osoba, ale není ji vidět.*“²²⁰

Aktivní sledování československé politické scény a následné referování o situaci v denících se okolo roku 1926 stalo nezbytnou náplní téměř každého dne. Kromě novin četl časopis nazvaný *Čech*,²²¹ netajil se svým obdivem k autorům tohoto periodika a sdílel jejich názory. V lednu 1927 došlo k dočasnému zabrání časopisu kvůli kritice prezidentova projektu. Mladého Karla VI. to tehdy nesmírně rozhořčilo. S touto kritikou totiž souhlasil.²²²

Celkově se zdálo, že na prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka neměl příliš pozitivní názor, podobně jako na Edvarda Beneše. Po volbách v říjnu roku 1926 si poznamenal: „*Jest tu nová vláda, třetí Švehlova, a jsou v ní dvě Němci a dva lidovci a Šrámek je dvojnásobným ministrem a ovšem Ed. Beneš je tam zas.*“²²³ Když byl pak v květnu následujícího roku Masaryk opět zvolen prezidentem, neodpustil si ve svém deníku poznámku, že „*jakož čekati bylo, převelikým handlířstvím Švehlovým dosaženo jest, že prezidentem jest zvolen T. G. Masaryk.*“²²⁴ Kritický přístup k těmto dvěma čelním představitelům vlády neměl Karel VI. pouze v brzkém mládí, ale zachoval si jej až do konce svého života.

V Praze se Karel VI. setkal s několika průvodci komunistů, se kterými nikdy nesympatizoval, což však vzhledem k jeho aristokratickému původu a silnému náboženskému zápalu není nijak zvláštní.²²⁵

Zpočátku se Karlův pohled na politiku a politická uskupení často měnil a v některých případech nebyly jeho postoje jednoznačné. Zhruba ve věku šestnácti let však začal sympatizovat s názory fašismu. Nejprve jen okrajově, později však jeho příklon k této ideologii začal sílit.²²⁶ Pravidelně odebíral fašistické noviny *Říšská stráž*.²²⁷ Zde se ztotožňoval především s články o nacionálním cítění a vnímání češství.²²⁸

220 Tamtéž, sign. VI-6/5.

221 Jednalo se o politický katolický týdeník, který vycházel mezi lety 1869–1937.

222 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/6.

223 Tamtéž.

224 Tamtéž, sign. VI-6/7.

225 Tamtéž.

226 Tamtéž, sign. VI-6/8.

227 Říšská stráž (později přejmenováno na Stráž Říše) byly noviny vydávané Národní Obcí Fašistickou.

Vycházely mezi lety 1927–1932.

228 SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/7.

Jeho příklon k fašistickým myšlenkám bezpochyby utvrzoval také pravidelný styk s českým fašistickým politikem a bývalým velitelem československých legionářů v Rusku generálem Radolou Gajdou.²²⁹

V té době se rovněž začal vyostřovat jeho názor na židovské obyvatelstvo. Ačkoliv se nejednalo o nijak agresivní formu protestu proti Židům, utvářel si k nim velmi specifický postoj a většina z těchto výhrad mu vydržela až do dospělosti.

²²⁹ Tamtéž, sign. VI-6/6.

Závěr

Cílem této práce bylo podat ucelený obrázek o tom, jak vypadalo dětství a mládí Karla VI. ze Schwarzenbergu, a to podle toho, jak ho zaznamenal on sám prostřednictvím svých dětských deníků. Hlavní otázky se týkaly především jeho vzdělání, volného času, rodinných vztahů a politického i náboženského smýšlení. Na základě záznamů vedených Karlem VI. nebylo možné popsat, jak vypadal jeho běžný nebo sváteční den, k vytvoření ucelené představy o jeho výchově však byly dostatečným pramenem.

Karel VI. prožil v období první republiky, kdy docházelo k úplnému rozpadu starého společenského řádu a postupně se utvářel řád nový. Pro aristokracii byla tato doba značně nepříznivá. Navzdory tomu však Karel VI. ctil tradice svých předků i rodové jméno a už v dětství, ačkoliv se odehrálo ve velmi pohnuté době, dokázal být na svůj šlechtický původ hrdý. Byl si moc dobře vědom faktu, že příslušníci rodu Schwarzenbergů ovlivňovali české i evropské dějiny, a velmi si na tom zakládal.

Jeho výchova probíhala v aristokratickém duchu. Karel VI. si postupně osvojoval veškeré znalosti a dovednosti, které by šlechtic měl mít. Už od raného dětství byl veden k tomu, že jednou převezme všechny rodové majetky a bude za ně nést veškerou zodpovědnost. Toto vědomí samo o sobě mělo na formování jeho osobnosti velký vliv. Nikdy mu nebyly lhostejné osudy jeho velkostatků ani lidí, kteří na nich pobývali.

V brzkém mládí se u Karla VI. také utvářely jeho zásadní životní postoje. Podle rodových zvyklostí zachovával věrnost římskokatolické víře a po celou dobu zůstal hluboce věřícím člověk s vyhraněným názorem na některá jiná náboženská vyznání. Pomocí deníkových záznamů bylo také možné sledovat pozvolný vývoj jeho politického smýšlení, které se vlivem tehdejších událostí přiklánělo k radikálním ideologiím či obsahovalo kritiku vrcholných představitelů československé vlády.

V průběhu dětských let lze rovněž zaznamenat jeho neutuchající zájem o historii, a to nejen tu rodovou. S podporou svého nevlastního otce Zdenko Radslava Kinského, který se sám dějinami zabýval, mohl tuto svou zálibu nadále více rozvíjet. Právě díky němu se totiž setkal s předním českým historikem Josefem Pekařem a stal se jeho

žákem. Není divu, že historie se nakonec stala hlavním předmětem jeho studia a následně i povoláním.

Interpretace deníků Karla VI. ze Schwarzenbergu a následná komparace s dětstvím jeho otce vypovídá o skutečnosti, že orličtí Schwarzenbergové měli v rodině určité zvyky, kterých se při výchově potomků drželi, ať už se jedná o cizí jazyky, způsoby studia, vychovatele i volný čas. Srovnání s vrstevníky Karla VI. pocházejícími z jiných šlechtických rodin svědčí o tom, že zásady výchovy se všude nedržely jednotných pravidel.

V pozůstalosti Karla VI. ze Schwarzenbergu, která je uložena v soukromém rodinném archivu Schwarzenbergů ve Státním oblastním archivu v Třeboni, se nachází i jeho deníky z následujících let. Jsou v nich zachyceny další důležité události z dospělosti tohoto významného šlechtice. Vzhledem k tomu, že deníky Karla VI. pokračují až do roku 1947, bylo by možné na jejich základě zkoumat jeho následující životní kroky, jako je třeba studium na vysoké škole nebo další vývoj jeho politických názorů v kontextu tehdejší pro šlechtu velmi těžké doby, případně rodinné vztahy včetně sňatku a narození nejstaršího syna. To už však není předmětem této práce.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

- Státní oblastní archiv Třeboň, Rodinný archiv Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.
Státní oblastní archiv Třeboň, Rodinný archiv Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/2.
Státní oblastní archiv Třeboň, Rodinný archiv Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/3.
Státní oblastní archiv Třeboň, Rodinný archiv Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/4.
Státní oblastní archiv Třeboň, Rodinný archiv Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/5.
Státní oblastní archiv Třeboň, Rodinný archiv Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/6.
Státní oblastní archiv Třeboň, Rodinný archiv Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/7.
Státní oblastní archiv Třeboň, Rodinný archiv Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/8.
Státní oblastní archiv Třeboň, Rodinný archiv Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/9.
Státní oblastní archiv Třeboň, Rodinný archiv Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/10.

Vydané prameny

KLIK, Josef (ed.), *Listy ústy a přátelství. Vzájemná korespondence Jaroslava Golla a Josefa Pekaře*, Praha 1941.

LENDEROVÁ, Milena (ed.), *Krátká cesta životem a Evropou. Cestovní deníky Gabriely ze Schwarzenbergu*, Praha 2016.

PUTNA, Martin C. (ed.), Karel VI. Schwarzenberg, *Torzo díla*, Praha 2007.

ROTNEKL, Zdeněk (ed.), Karel Schwarzenberg, *Obrana svobod*, Praha 1991.

SCHWARZENBERG, Karel (ed.), *Lancknechta Bedřicha Schwarzenberga Fragmenty*, Praha 1934.

STERNBERGOVÁ, Cecilia, *Cesta. Paměti české aristokratky*, Praha 2002.

SCHWARZENBERG, Karel (ed.), *Lancknechta Bedřicha Schwarzenberga Španělský deník a zrození revolucí*, Praha 1937.

ŠKUTINA, Vladimír, *Český šlechtic František Schwarzenberg*, Praha 1990.

Literatura

BEZECNÝ, Zdeněk, *Cesty Karla IV. ze Schwarzenbergu (1859-1913)*, Scientific Papers of University of Pardubice, Series C, Institute of Languages and Humanities 3, 2000.

BEZECNÝ, Zdeněk, *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*, České Budějovice 2005.

BINDER, Harald – KŘIVOHLAVOVÁ, Barbora – VELEK, Luboš (edd.), *Místo národních jazyků ve výchově, školství a vědě v habsburské monarchii 1867-1918*, Praha 2003 (=Práce z dějin vědy 11).

BŮŽEK, Václav, (ed.), *Příspěvky ke každodenní kultuře novověku*, České Budějovice 1995 (= Opera historica 4).

BŮŽEK, Václav (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= Opera historica 13).

CHOVANEČEK, Jan, *Přínos Josefa Kořenského (1847-1938) k rozšiřování obzorů české společnosti*, Hradec Králové 2000.

GAŽI, Martin (ed.), *Schwarzenbergové v české s střeoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2013.

GLASSHEIM, Eagle, *Urození nacionalisté. Česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*, Praha 2012.

HALÍŘOVÁ, Martina (ed.), *Od početí ke školní brašně*, Pardubice 2008.

- HALÍŘOVÁ, Martina – JIRÁNEK, Tomáš – LENDEROVÁ, Milena, *Vše pro dítě! Válečné dětství 1914-1918*, Praha 2015.
- HANESCH, Josef, *Karel I. Filip kníže Schwarzenberg. Polní maršál*, Praha 2003.
- HAVEL, Vladimír, *Bedřich Schwarzenberg*, Blatná 1936.
- HAZDRA, Zdeněk, *Šlechta ve službách Masarykovy republiky. Mezi demokracií a totalitními režimy*, Praha 2014.
- HOLEČEK, Josef, *Česká šlechta*, Praha 1918.
- HORČIČKA, Václav – ŽUPANIČ, Jan, *Šlechta na křižovatce. Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století*, Praha 2017.
- JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ, Dita, *Šlechta v proměnách. Osudy aristokracie v Československu v letech 1918-1948*, Praha 2018.
- JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ, Dita – HAZDRA, Zdeněk, *Ve znamení tří deklarací*, Praha 2014.
- JIRÁNEK, Tomáš – KUBEŠ, Jiří (edd), *Dítě a dětství napříč staletími*, Pardubice 2003.
- KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana, *Dějiny pedagogiky*, Praha 2008.
- KINSKÝ, Zdenko Radslav, *Rod Kinských na Chlumci*, Chlumec nad Cidlinou 1930.
- KINSKÝ, Zdenko Radslav, *U nás, Žďár nad Sázavou* 1995.
- MAREK, Pavel (ed.), *Úloha osobnosti v dějinách politických stran*, Olomouc 2000.
- MARKUS, Antonín, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, Třeboň 1936.
- MAŠEK, Petr, *Modrá krev. Minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 1992.
- MIKULEC, Jiří – POLÍVKA, Miloslav (edd.), *Per Saecula ad Tempora Nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka*, Praha 2007.

- NOVÁK, Jan Bohumil, *Briefe des Feldmarschalls Fürsten Schwarzenberg an seine Frau*, Wien 1913.
- NOVÁK, Jan Bohumil, *Polní maršál Karel kníže ze Schwarzenberka. Historický portrét podle rodinné korespondence*, Praha 1913.
- NOVÁK, Jan Bohumil, *Ze zápisků posledního „lancknechta“*, Český časopis historický 31, 1925.
- OURODOVÁ, Ludmila, *Schwarzenbergové 1915-1789*, České Budějovice 2009.
- OURODOVÁ, Ludmila, *Schwarzenbergové 1790-1950*, České Budějovice 2009.
- PEKAŘ, Josef, *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*, Praha 1923.
- POLÁČEK, Vít, *Kouzelný svět. Prostor, čas a postavy v příběhu dětství v rodině prince Johanna Schönburg-Hartenstaina*. Diplomová práce JU, České Budějovice 2010.
- RAK, Jiří, *Maršál Schwarzenberg a bitva u Lipska v české historické paměti 19. a 20. století*, Historica Olomucensia 37, 2010.
- SCHWARZENBERG, Karel, *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg, I-II*, Neustadt an der Aisch 1963.
- SCHWARZENBERG, Karel, *Feldmarschall Fürst Schwarzenberg*, Wien 1964.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Císařský dvůr v polovině 17. století očima nejvyššího hofmistra arciknížete Leopolda Viléma. Deník Jana Adolfa ze Schwarzenbergu z roku 1657*, Folia Historica Bohemica 27, 2012.
- SMÍŠEK, Rostislav, *„Dvorská“ kariéra očima knížete Ferdinanda ze Schwarzenberku*, Jihočeský sborník historický 73, 2004.
- SVOBODA, Milan, *Franz hrabě Clam-Gallas. Obrysy portrétu*, Liberec 2019.

SWIDEROVÁ, Kristýna, *Adam František a Eleonora Amálie ze Schwarzenbergu. Příčiny a průběh jejich manželské krize 1710-1722*, *Theatrum historiae* 9, 2011.

ŠVARŤÍČKOVÁ SLABÁKOVÁ, Radmila, *Mýtus šlechty u nás a v nás*, Praha 2013.

TOMÁŠEK, Libor, *Karel III. Schwarzenberg. K politické činnosti české šlechty v šedesátých letech 19. století*, *Jihočeský sborník historický* 63, 1994.

VALENTA, Aleš, *Dějiny rodu Kinských*, České Budějovice 2004.

VAŠÁKOVÁ, Zuzana, *Vývoj výchovy v rakouských šlechtických rodinách od počátku 19. století do 1. poloviny 19. století*. Rigorózní práce UK, Praha 2012.

ZÁLOHA, Jiří, *Stručné dějiny knížat ze Schwarzenberku*, Hluboká nad Vltavou 1991.

Seznam příloh

Příloha č. 1

Karel VI. ze Schwarzenbergu se svým otcem Karlem V.

(zdroj: historickaslechta.cz)

Příloha č. 2

Karel VI. Schwarzenbergu

(zdroj: geni.com)

Příloha č. 3

Svatební fotografie Karla VI. ze Schwarzenbergu a Antoinety, roz. z Fürstenbergu,
ze dne 30. 6. 1934

(zdroj: historickaslechta.cz)

Příloha č. 4

Karel VI. ze Schwarzenbergu se svou ženou a dětmi

(zdroj: historickaslechta.cz)

Příloha č. 5

Ukázka z prvního dětského deníku Karla VI. ze Schwarzenbergu

(zdroj: SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/1.)

Příloha č. 6

Ukázka z dětského deníku Karla VI. ze Schwarzenbergu z roku 1924

(zdroj: SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/2.)

Příloha č. 7

Ukázka z deníku Karla VI. ze Schwarzenbergu z roku 1927

(zdroj: SOA Třeboň, RA Schwarzenbergů, kart. 399, sign. VI-6/7.)

Přílohy

Příloha č. 1

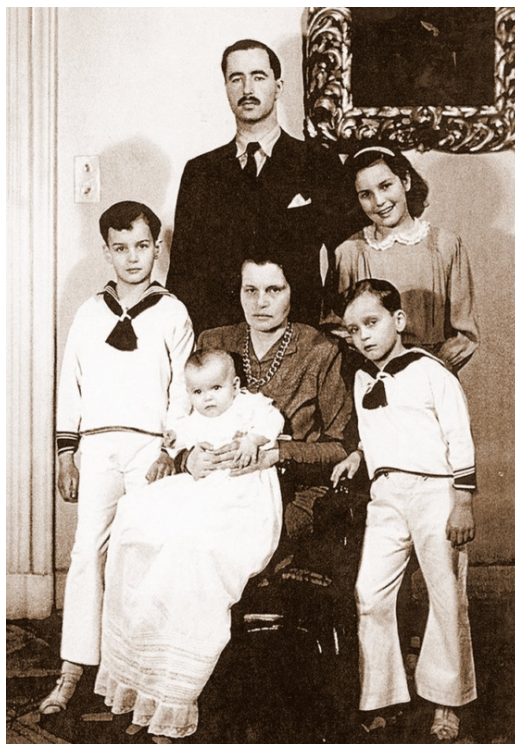
Příloha č. 2

Příloha č. 3

Příloha č. 4

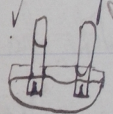

mnou vešel do obchodu v Perlově ulici. Promluvil-
 a s jeho, kapes se ptal jme-li Francouze. Doter
 odpověděl že jme-li, hádal že ze keramich Cechi. Tu
 jsem jsem namíchl, že divní umi hádat, a ptal jsem se, ale
 abo to byšle. In přiz, že ale tvrdého přízvuku. Dívčí
 Po poledne jme my dva s beronkou jeli na Dvůr.
 P. Suda nám tam vyprávěl, že jme s Blatné
 je hostem indické jme k zt. Suda viděl
 jeho kufry. Na cestě máš kore
 pojedl prázdo.

21.
 22.
 23.
 24.

21.

ale teď jsem nikdy nechybil. Potom jsme šli na procházku, ale žádné veřky jsme neviděli. Str. Jan v kosteleckém nevěstu složil tři kusy. Šoupatěly

3. Tak jsme ráno jeli na samé do Lince, a při tom jsem patně blížal. V Písku jsme se dobře naobědvali a potom jsme šli do gymnasia. P. prof. Lapeška nám ukazoval elektrolyzu přístroj pro zahánění elektromagnet, pravidlo Ampérova, Wagnerova klavírko, Telegraf, elektroindukce, magnetindukce   telefon, sánkový přístroj. Já arci jsem se tím elektricky bál, poněvadž patně to mnou škábe. Galvanický induktor, jenž elektrické hodiny. Mosár plující na pluti

